

ERF GOED NIEUWS

Handel bij
de Leytsen Dam

Colofon

Erf Goed Nieuws is een uitgave van de Vereniging Erfgoed Leidschendam en verschijnt minimaal twee keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan leden. Advertentietarieven op aanvraag.

Redactie Erf Goed Nieuws

De vaste redactie bestaat uit Idsard Bosman, Willemien de Vlieger-Moll, Peter Neukirchen en Cees Siermann. Voor suggesties, op- of aanmerkingen over Erf Goed Nieuws kunt u zich richten tot de redactie: telefoon (06) 53717333 of e-mail: info@erfgoedleidschendam.nl

Druk

OKzPress, Den Haag

Lay-out

OKzPress, Anton Beuse

Vereniging Erfgoed Leidschendam

Bestuur

Voorzitter: drs. H.R. Grootenhuis
Secretaris: drs. C.A.F. Siermann
Penningmeester: drs. J.H. Athmer
Bestuurslid: dhr. I.J. Bosman

Adviseur bouwhistorie:

P. Jansen

Adviseur bouwtechniek:

Ing. J.J. van Vliet

Website

www.erfgoedleidschendam.nl

E-mail

info@erfgoedleidschendam.nl

Adres

Vereniging Erfgoed Leidschendam, postbus 3027, 2260 DA Leidschendam

Telefoon

Secretaris: (06) 53717333

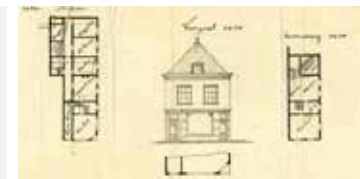
Wilt u het werk van de vereniging steunen, dan kunt u lid worden. U kunt zich aanmelden via www.erfgoedleidschendam.nl. De minimum bijdrage bedraagt 15 euro per jaar.

Foto voorpagina: Draaikom bij den Leytsendam La Farque jaar 1756
(Foto: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

INHOUDSOPGAVE

De brood- en banketbakkerij
van de familie Ten Hoopen 1908/1988

4

De 'Veursche kweekkerij'
van C.H. Voorhoeve

11

De slagerij van Jaap Schuijt

16

Het ontstaan van 'de Leysten Dam' in de
waterverbinding tussen Leiden en Delft

24

Het levensmiddelenbedrijf
van Van der Lubbe

39

'Het huis van opvoeding'

46

DE BROOD- EN BANKETBAKKERIJ VAN DE FAMILIE TEN HOOPEN

1908 **80 JAAR FAMILIE HISTORIE** 1988

Voor de realisatie van zijn boek 'De veelzijdigheid van Ambachten en Neringen in oud Leidschendam' sprak de auteur Rob Bouchez op een avond in augustus 1997 met Annie ten Hoopen. Dit gesprek vormde de basis van dit artikel.

Hoewel de familie Ten Hoopen al voorkomt in het officiële adresboek van 1918 als broodbakker aan de Leidsche kade B 247 (nummer 1), kwamen de directe voorouders van bakker Jan ten Hoopen hier niet vandaan. Zij woonden en werkten generaties lang in Neede, gelegen in de gemeente Berkelland te Gelderland. De betovergrootvader van Jan, ook Jan genaamd, huwde op 18 mei 1781 te Neede met Grietje ter Weene. Maar hoe is Jan ten Hoopen dan met zijn gezin destijds terecht gekomen in Stompwijk en Veur?

Hiervoor gaan we terug naar Leiden. Het is inmiddels vrijdag 4 april 1884 als Sophia Karens als negentienjarige dienstbode bevalt van een zoon met de naam Johannes (roepnaam Jan). Deze Jan kreeg de achternaam van zijn moeder, Jan Karens dus. Sophia Karens trouwde op 7 november 1889 te Deventer met Johannes Christianus ten Hoopen. Hij was

winkelbediende van beroep en geboren te Neede. Sophia is dan 25 jaar. Haar ouders woonden ten tijde van dit huwelijk in Zoetermeer. Door een notariële akte (van notaris Hendrik van Hammervelt) gaven zij toestemming voor het huwelijk. In de bijlage van de officiële huwelijksakte werd geschreven:

Johannes Christiaan ten Hoopen en Sophia Karens, die ons hebben verklaard te erkennen drie kinderen, het eerste van het mannelijk geslacht genaamd Jan, geboren te Leiden den 4e april 1884, het tweede kind van het mannelijk geslacht genaamd Johannes geboren te Zoetermeer den 2e mei 1887 en het derde kind van het vrouwelijk geslacht genaamd Jacoba geboren te Deventer en 27e april dezes jaars.

Als jonge jongen was Jan ten Hoopen als knecht werkzaam bij de bakkerij van Piet Jongerius in Zoetermeer. Elke zondag-

avond ging hij naar de bakkerij, om zaterdagavond pas weer huiswaarts te keren. Hij woonde toen al, met zijn ouders in Veur, waar vader Johannes Christiaan ten Hoopen briefbesteller was.

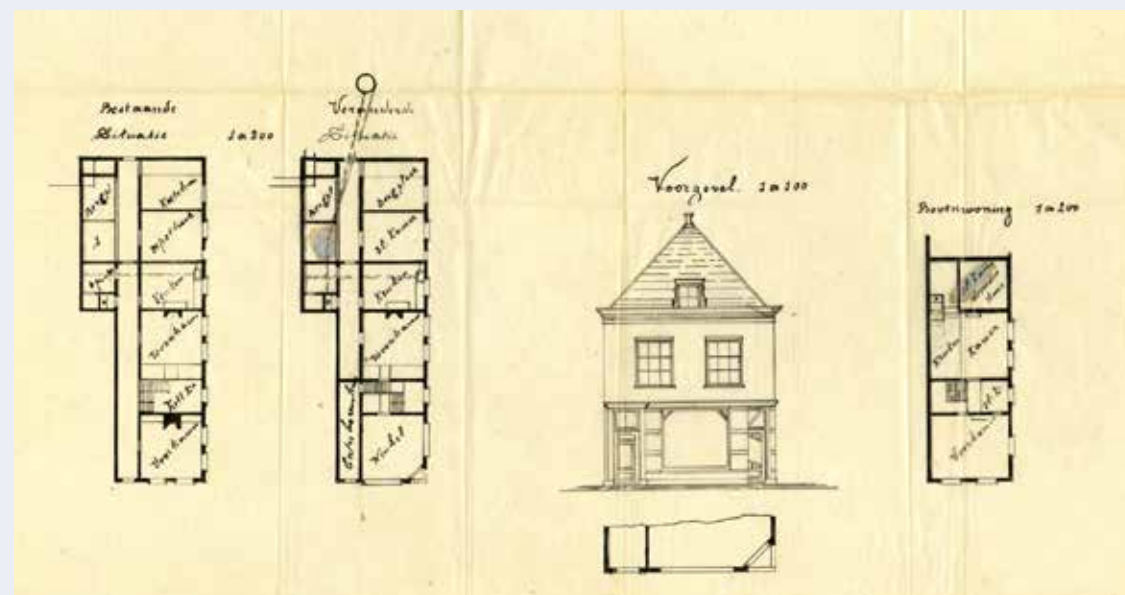
Op 26 maart 1908 trouwde Jan in Rijnsburg, met Jannetje Brussee. Op dezelfde dag opende Jan, als bijna 24-jarige een bakkerswinkel aan de Damstraat 39 in Veur. Dit zou het begin worden van het bakkersimperium van de familie Ten Hoopen.

Omdat Jan enkele jaren later zijn oog liet vallen op het pas verbouwde winkelpand aan de Leidsekade 1, verhuisde het gezin op 15 november 1912 vanuit Veur naar Stompwijk. Het pand aan de Leidsekade voorheen bekend onder de naam 'Her-

berg de Admiralen Tromp en De Ruyter' Theodorus van Leeuwen (zoon van geneesheer Antonius Franciscus van Leeuwen) verbouwde in 1911 de voormalige herberg tot winkelhuis met bovenwoning. Tevens werd het huis voorzien van gas en waterleiding en privaten.

Op de tekening uit 1911 zien we dat de voorkamer met schouw dienst gaat doen als winkelruimte. De voormalige huisapotheek van Van Leeuwen werd slaapkamer en het koetshuis de bergplaats.

Naast het pand van Jan stond op nummer 3, het in 1920 gerealiseerde herenhuis annex ambtswoning van burgemeester W.J.H.J.M. Keizer. Dit huis met de naam 'huize Theresia' werd gebouwd op

Detail bouwtekening pand Leidsekade 1 uit het jaar 1911.
(Bron: bouwarchief gemeente Stompwijk)

Familie ten Hoopen voor het pand op de hoek van de Venestraat en de Leidsekade. Opname tussen 1915-1920. We zien Jan met echtgenote Jannetje met op de voorgrond Johannes Christianus (Jan) en Pieter Gerardus (Piet) ten Hoopen, terwijl het meisje rechts met het kind op haar arm Dit Jongeneel is. (Bron: boekje 'Leidschendam in oude ansichten' uit 1969).

de locatie van de voormalige ambtswoning van burgemeester Pleunis van Duijvendijk. Laatstgenoemde vierde hier in 1906 zijn 25-jarige ambtsjubileum.

In het pand aan de Leidsekade 1 werd voor het eerst gebakken in een kolenoven, een noviteit in Nederland. Immers, enkele jaren eerder waren de kolenmijnen in Limburg geopend. In de bakkerij werd zowel tarwe- en wittebrood gebakken. Het pand in de Damstraat werd overgedaan aan bakker Van der Hoeven. Die bakkerij kwam later in handen van de familie Van der Helm.

Het bakken gebeurde 's morgens in alle vroegte. Daarna werd het brood met paard en wagen huis aan huis bezorgd. Met uitzondering van de zondag werd zes dagen per week gewerkt in de bakkerij. De echtgenote van Jan ten Hoopen had uit geloofsovertuiging op zondag de gordijnen gesloten. Beide echtgenoten waren Protestants. In het Katholieke Stompwijk werd er tamelijk schichtig tegen de traditie van de gesloten gordijnen aangekeken.

In de jaren dertig maakte paard en wagen plaats voor de huis-aan-huis bezor-

ging per bakfiets. De jongste uit het gezin leverde de bestellingen af met behulp van een transportfiets. Voor sommige van hen was een bakfiets te hoog om op te rijden.

In 1931 opende de oudste zoon Jan, na zijn voltooide bakkersopleiding, op 23-jarige leeftijd een bakkerij aan de Damlaan 74. De jaren daarop volgden nog meer zoons met een eigen bakkerij. Het gezin Ten Hoopen bestond begin van de dertiger jaren uit tien kinderen. In 1924 overleed het pasgeboren dochtertje Gretha al na één dag.

In september 1933 zou Pieter Ten Hoopen een broodbakkerij openen aan de van Egmondstraat 9 te Voorburg. Tot 1938

werden alle voorkomende handelingen zoals het kneden van brood nog met de hand gedaan. Eind jaren dertig werd de deegmachine ontwikkeld. Brood werd in een vel papier verpakt en ongesneden aan de klant meegegeven. In de jaren dertig kostte een half tarwebrood 7,5 cent en een halfje wit acht cent.

In september 1945 neemt zoon Dirk de bakkerij van zijn vader Jan over aan de Leidsekade 1. Niet alle kinderen gaan verder in het bakkersvak. De jongste zoon van het gezin Ten Hoopen – Brussee, Willem Jacobus (Wim) werd geen bakker. Hij emigreerde met zijn vrouw naar Canada waar hij dominee werd. De drie dochters uit dit gezin zijn ook niet getrouwd met een bakkerszoon.

Foto uit 1933 van de familie ten Hoopen, ter gelegenheid van het huwelijk tussen Pieter Gerardus (geboren 1910 te Veur) en Christina Francina Annette Spronck te Zoetermeer. (Bron: 'Over, door en om de Leytsche Dam', 1988).

In 1945, net voor de bevrijding had Jan als bakker de beschikking over 'Zweeds' broodmeel. Hiermee werd het beroemde Zweedse wittebrood gebakken. Dit specifieke meel was kostbaar en werd 's nachts in de bakkerij bewaakt. Het brood werd verpakt in de welbekende papieren witte zakken met daarop de afbeelding van de blauw-gele Zweedse vlag.

Er hangt rond dit Zweeds wittebrood tot op de dag van vandaag een hardnekkige mythe. Zweeds wittebrood zou als 'een

geschenk uit de hemel' in de hongerwinter (november 1944 tot april 1945) door vliegtuigen zijn gedropt boven bezet gebied. Dit blijkt een groot misverstand te zijn. Er werd door o.a. het Rode Kruis broodmeel uit het neutrale Zweden per schip naar Delfzijl vervoerd. Vanuit het hoge noorden werd het broodmeel vervolgens over de bakkers verdeeld. Het Nederlandse meel was op dat moment zeer slecht van kwaliteit. Na de bloembollen (het symbool van de hongerwinter) was het Zweedse wittebrood dus meer dan welkom!

De bakkerswinkel van Jan ten Hoopen in de strenge winter van 1963.
(Foto: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Afbraak van de voormalige bakkerswinkel van de familie Ten Hoopen op de hoek van de Venestraat - Leidsekade gezien vanaf de Noordelijke sluisbrug in 1976.
(Foto: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Dirk, geboren in 1916 en zoon van de oprichter, was getrouwd met Annie (achternaam bekend?). Zij was een zeer bekende verschijning in de diverse bakkerszaken van Ten Hoopen, waar zij regelmatig in de verschillende filialen achter de toonbank te zien was. In 1971 opent Ten Hoopen een bakkerswinkel aan de Berberis 1 in het toen splinternieuwe winkelcentrum Leidsenhage. Naast het ruime assortiment aan brood werden er ook koeken, taarten, chocola, diverse soorten kaas en noten verkocht. In de jaren zeventig werken er in alle filialen van Ten Hoopen en de centrale bakkerij rond de honderd personeelsleden.

Hoe goed de zaken ook gingen, toch hield in 1988 bakkerij Ten Hoopen op te bestaan. Het pand aan de Leidsekade werd al in 1976 gesloopt om plaats te ma-

ken voor het pand van Glasbergen met bovenliggende appartementen. Nu heeft Lexicom Multimedia hier een winkel-pand en kantoorruimte.

Ik weet uiteraard niet wat alle kinderen na de sluiting van de bakkerijen van Ten Hoopen zijn gaan doen. Maar van één zoon weet ik dit wel. Uit het huwelijk tussen Dirk en Annie zijn destijds drie dochters en een zoon geboren. Deze zoon werd ook Jan genoemd. Jan, geboren augustus 1946 was voorheen eigenaar van een brood- en banketbakkerij in Zoetermeer. Later is Jan de politiek in gegaan, van 2001 tot 2010 was hij lid van de Tweede Kamerfractie van het CDA. En hij bekleedde de functie van tijdelijke voorzitter van de Tweede Kamer.

Idsard Bosman

Erfgoed
podium
Leidschendam-
Voorburg

Meer informatie over het Erfgoed Podium Leidschendam-Voorburg
op www.swaensteyn.nl

DE 'VEURSCHE KWEEKERIJ' VAN C.H. VOORHOEVE

De Veursche kweekerij zal niet bij iedereen bekend zijn. Maar toch is deze boom- en vruchtenkweekerij niet alleen in het voormalige Veur, maar ook ver daar buiten van groot belang geweest.

We gaan terug naar Den Haag, het is dinsdag 17 juli 1877 wanneer in het gezin van

Cornelis Hermanus Voorhoeve en Anna Jacoba Voorhoeve, des morgens om half elf, een zoon met de naam Hendrik Willem Adriaan wordt geboren. Deze oudste zoon was voorbestemd om zijn vader als uitgever en eigenaar van de drukkerij Blommendaal op te volgen. De N.V. drukkerij C. Blommendaal was gevestigd aan

VEUR

254

Advertentie adresboek van Veur uit 1918.

Verhoog, J., slager en veehandelaar, Veursche straatweg B 143a tel. 9
Vermeer, Corn., schipper, aan boord
Veursche Kweekerij, Veursche straatweg B 178a, Correspondentie-
adres: Oosteinde 223 Voorburg, telef. Voorburg 387

VEURSCHE KWEEKERIJ TE VEUR.

Specialiteit in GEVORMDE VRUCHTBOOMEN.

MAANDAG en WOENSDAG zijn bezoekdagen.

Catalogus wordt gratis en franco toegezonden.

Correspondentieadres: OOSTEINDE 223, VOORBURG.

de Rijnstraat 9 in Den Haag en had zestig man in dienst. Hendrik Willem Adriaan volgde een opleiding in het drukkersvak maar koos uiteindelijk voor het vak tuinarchitect en boomkweker.

In 1898 meldde hij zich aan bij de Rijks-middelbare Tuinbouwschool in Boskoop. Deze opleiding was helemaal nieuw in Boskoop, in het begin waren er slechts zestien leerlingen op deze school. In het eerste jaar van de opleiding werd lesgegeven in de raadzaal van het gemeentehuis van Boskoop. Het vakkenpakket bestond o.a. uit plantkunde, bloemisterij, boomkwekerij, fruitteelt, natuur en scheikunde, handelsrekenen en boekhouden.

Voorhoeve wilde zich na zijn opleiding van 2,5 jaar graag verder bekwamen in

het vak van boomkweker en besloot als volontair te gaan werken in Berlijn bij de toen bekende kweker Louis Spath. Hij werkte daarna ook nog in Parijs. In 1904 kwam hij onder de naam Henry Guillaume Adrian Voorhoeve, vanuit Paris naar Veur. Hij werd op 18 mei in het bevolkingsregister ingeschreven.

Op 19 februari 1904, 27 jaar oud, kocht hij in Veur van veehouder Gerardus van der Drift, eigenaar van de bouwmanswoning Westbosch, twee percelen wei-hooiland van ruim twee hectare (gelegen aan de Veursestraatweg 45). Hij betaalde voor dit land en een paar sloten de somma van maar liefst 16.000 gulden. Op het gekochte land, gelegen tussen de villa Buitenlust van de gebroeders Metz en de (latere) Prinses Beatrixlaan, stichtte Voorhoeve zijn kweektuin en de latere 'Veur-

De villa 'Mayflower' op de boomkwekerij van Voorhoeve in 1921
(Foto: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Een familie portret van het gezin Voorhoeve-van Son in 1925.
(Bron: boek Over, door en om de Leytsche Dam 1988).

sche kwekerij'. Het opzetten van nieuwe rassen ging voortvarend, een aantal jaren later staan er al 125 appelbomen en 133 perenbomen (waarvan de meesten van Franse oorsprong). Op de kwekerij stonden ook vele soorten perziken, pruimen, kersen en kweeperen. Maar ook de rozentuin was het bezoeken waard.

Hendrik Willem Adriaan Voorhoeve deed in 1910 voor de eerste keer mee aan een grote tentoonstelling in Haarlem, waar hij een tuin aanlegde met verschillende boomsoorten en heesters.

Op 23 mei 1916 trouwde hij in Zwitserland met Maria van Son. Zij was de dochter van een theeplanter uit Indië. In 1920

liet hij op de grond van zijn proeftuin een houten huis met rieten dak bouwen, welke hij de naam Mayflower (Meibloem) gaf. Het gezin Voorhoeve, met inmiddels drie kinderen ging op 31 augustus 1921 op de 'Veursche kwekerij' wonen. Later werden er nog eens drie kinderen geboren.

Voor zijn specialiteit, gevormde vruchtbomen, kreeg Voorhoeve in 1922 in de Haagse dierentuin (aan de Benoordenhoutseweg) veel lof. Op veel buitenplaatsen en in tuinen werden dergelijke vruchtbomen aangeplant. Zelfs nu nog zijn deze vruchtbomen in de omgeving van Voorburg, Wassenaar, Rijswijk en Leidschendam terug te vinden.

Voorhoeve deed het werk natuurlijk niet alleen. In 1905 kwam Dirk Scheepmaker, wiens ouders aan de Venestraat 56 woonden en daar een groentezaak hadden, als 12-jarig knechtje op de kwekerij werken. Hij trouwde in 1918 met Gerardina Jacoba Blom, de dochter van de Stompwijkse veldwachter Pieter Blom. Het echtpaar Scheepmaker woonde in een eigen huis op het noordoostelijk deel van de kwekerij (bij de latere kruising Koningin Julianaweg/Prinses Beatrixlaan). Dirk Scheepmaker staat in het adresboek van 1931 van Veur te boek als 'boomkwekersknecht', in latere adresboeken vervulde hij de functie van meesterknecht.

De 'Veursche Kwekerij' had een behoorlijk groot grondoppervlak. De kwekerij lag tussen villa Buitenlust en het huidige parkeerterrein van het Stadskantoor tot aan de Prinses Beatrixlaan, aan de voorkant lag de Veursestraatweg (nu Koningin Julianaweg), aan de achterkant lag de perceelgrens achter het Raadhuis. De villa Mayflower lag ter hoogte van de woningen Raadhuislaan /Koningin Wilhelminalaan 28.

En juist deze specifieke plek betekende eind jaren dertig de ondergang van de 'Veursche Kwekerij'. Per 1 januari 1938 werden de gemeenten Veur en Stompwijk samengevoegd tot de nieuwe gemeente Leidschendam. Als gevolg hiervan moest er ook een nieuw raadhuis komen. De locatie hiervoor was al enige tijd een twistpunt. Architect Kropholler kon de gemeenteraad er destijds van overtuigen om het 'majestueuze' raadhuis te

laten bouwen aan de Koningin Wilhelminalaan. De gemeenteraad zag daar aanvankelijk niets in. Maar het plan van Kropholler hield ook het bouwen van een kleine woonwijk tegenover het nieuwe raadhuis in, met dezelfde architectonische kenmerken. Deze waren echter gesitueerd op de plek van de 'Veursche kwekerij'.

We moeten de situatie even voor ons zien, zoals deze was in de jaren twintig en dertig van de vorig eeuw. Weilandten rond de 'Veursche Kwekerij' zonder enige vorm van woningbouw en rustiek boerenland waar in de zomer de koeien

liepen. De 'Veursche kwekerij' hoe mooi ook gelegen, moest plaats maken voor de nieuwbouwwoningen van het Raadhuiskwartier. Dit betekende definitief het einde van de 'Veursche Kwekerij'.

Op 4 oktober 1955 overleed Hendrik Willem Adriaan Voorhoeve in Voorburg. Samen met zijn vrouw Maria van Son, liggen zij begraven op Oosterbegraafplaats aldaar.

Aan dit verhaal zit qua familiegeschiedenis toch nog een verrassend slot. Want, Hendrik Willem Adriaan Voorhoeve had een bekende zoon.

Cornelis Hermanus Voorhoeve, geboren in 1917 te Voorburg, was tijdens zijn leven beplantingsadviseur en tuinarchitect. Maar de meeste mensen kennen deze Cornelis als vraagbaak waar het gaat om de Voorburgse geschiedenis. Hij was medeoprichter en voorzitter van de Stichting Mooi Voorburg. Op 26 augustus 2006 werden in Voorburg een straatnaam en een bank naar hem vernoemd. En zo is de geschiedenis weer rond.

Van planten en bomen naar het behoud van ons Erfgoed.

Idsard Bosman

Situatie gezien vanaf (de houten) Roomolensbrug met in het midden links de villa 'Buitenlust' en rechts de villa 'Mayflower' van de 'Veursche kwekerij' in 1935.
(Foto: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

DE SLAGERIJ VAN JAAP SCHUIJT

Voor de realisatie van zijn boek 'De veelzijdigheid van Ambachten en Neringen in oud Leidschendam' sprak de auteur Rob Bouchez in 1997 met diverse Middenstanders. Zijn interview met mevrouw Penning-Halverhout, de weduwe van Jaap Schuijt, haar beide dochters Gitty en Lucia en schoonzoon Wim Ruyters vormde de basis voor dit artikel.

Jacobus Adrianus Schuijt (in de volksmond 'ome Jaap') begon op advies van zijn vader Jacob Schuijt, in 1929 als 21-jarige een slagerij aan de Damstraat 10. Hij nam de reeds hier bestaande slagerij van de heer J. de Jager over. De ouders van Jaap, de landbouwer Jacob Schuijt en Bregje Hofland trouwden op donderdag 24 april 1902 te Spaardam. Jaap Schuijt

werd op 20 juni 1908 als derde zoon uit het gezin, te Castricum geboren.

De familie Schuijt is generaties lang verbonden geweest met de plaatsen Heemskerk en Castricum. De stamvader van de familie Schuijt Arie Janszn Schuijt, was dagloner en huwde in Heemskerk, 3 februari 1771 met Maartje Roskam.

Jaap Schuijt poseert begin jaren dertig van de vorige eeuw voor zijn slagerij aan de Damstraat 10 (Bron: fotoalbum familie Schuijt)

Jaap Schuijt poseert met zijn personeel en een 'Paaskoe' voor zijn slagerij aan de Damstraat, waarschijnlijk ergens in de jaren dertig. (Bron: fotoalbum familie Schuijt).

Het gezin Schuijt - Hofland zou uiteindelijk gaan bestaan uit vier zonen en vijf dochters. De eerste drie kinderen werden in Heemskerk geboren de andere kinderen in Castricum.

In oktober 1920, toen de jongste dochter, Hillgonda Brigitta Schuijt pas 3 jaar was, verhuisde het hele gezin naar Veur. Jaap Schuijt heeft naar alle waarschijnlijkheid destijds het winkel- en woonpand, gelegen aan de Damstraat gehuurd van de heer Simon Johannes Willibrordus van Riel. Deze Van Riel kreeg (volgens informatie uit het bouwarchief van Veur) als eigenaar van het perceel in maart 1920 toestemming om aan de Damstraat een groot winkelhuis te laten bouwen. Van Riel was zelf winkelier en kapper.

Jaap had al de nodige ervaring in het slagersvak, hij werkte als knecht bij Scholtes aan het Sluisplein, Grunniken in Voorshoten, Piet de Graaf in Voorburg en Johan Coomen in Den Haag.

De eerste drie jaar na de opening runde Jaap de slagerij samen met zijn vaste knecht, de heer Dongelman. Later kwam daar ook nog de knecht Gerard van de Horst bij, ook deze kwam bij Jaap in de kost.

In 1930 zien we op een bouwtekening van het pand Damstraat 10, dat de voormalige bergruimte annex pakhuis achter de winkel werd verbouwd tot slachthuis met zolder. Dit betekende dat Jaap voortaan zelf kon slachten. Het produceren van

REPAREEREN van Uurwerken, Gramofoons,
Naaimachines en Radio-toestellen (alle merken)
RADIO ook op gemakkelijke betalingsvoorwaarden
Vlug, billijk en onder garantie

G. L. v. d. RIET
DAMLAAN 8 VEUR

Romeijn, G. J. C., machinist, Smidslaan 56.
— A., Voorburgscheweg 39.
— J., houtzager, Smidslaan 92.
— J. J., tuinarb., St. Raphaelstraat 3.
Roosien, J. P. van, slager, Smidslaan 42.
Ruigrok, P., strijkinr., Damlaan 10.
Ruiterman, M. B., barbier, Damstraat 7.
Busman, H. W. H., partier, Voorburgscheweg 77.
Ruijter, C. de, warmoezier, Noordheijlaan 9.
— Wed. C. M., Veursche straatweg 198.
Ruyter, J. M. de, tuinarb., Veursche straatw. 290.
Ruijter, M. de, warmoezier, Noordheijlaan 9.
— H. de, warmoezier, V. Achterweg 87.
— A. de, warmoezier, V. Achterweg 40.
— P. de, warmoezier, Veursche straatweg 196.
— R. C. de, warmoezier, Noordheijlaan 11.
Rijk, J. W. de, kaashandelaar, Veursche straatweg 328.
Rijling, C. M., fabr.arb., Smidslaan 64.

Rijn, A. C. van, tuinarb., Veursche straatweg 93.
— G. A. van, reiz., St. Willebrordusstr. 12.
— M. van, tuinarb., Veursche straatweg 264.
— M. J. van, groenten en fruithandel, Damlaan 67.
Rijswijk, Joh. van, koopman, Plaspoelkade 3.

S

Saint Aulaire, H. P. de, dir. Haagsch Veen,
Veursche straatweg 194, telef. 88.
Santen, C. van, veehouder, Smidslaan 2.
Schalkwijk, M., Veursche straatweg 30.
— W., timmerman, aann., Veursche straatweg 54.
Scharwachter, K. F., hoenderparkhouder, Veursche straatweg 155, telef. 52.
Scheepmaker, D., boomkweekersknecht, Veursche straatweg 17.
Scheers, B. J., fabr.arb., Smidslaan 53.

Vleeschhouwerij-Spekslagerij J. A. SCHUIJT

Damstraat 10 Leidschendam Telefoon 96

Uitsluitend 1e kwaliteit

Hygiënische inrichting

Billijke prijzen

Fijne Worst en Vleeschwaren

Bouw van het slachthuis in 1930, op de hoek van het Molenpad en de Damstaat.
Van links naar rechts Toon Angenent, Gonny Schuijt, Theo Schuijt en Jaap Schuijt.
(Foto: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

verse producten en vakmanschap stond
hoog in het vaandel bij Jaap Schuijt.

Op 15 november 1932 trad Jaap te Veur
in het huwelijk met Wilhelmina Maria
Halverhout. Jaap is dan 23 en zijn bruid
20 jaar. Zij is de dochter van Theodorus
Cornelis Halverhout, de bekende tim-
merman uit het dorp.

Medio jaren dertig ontstonden er plan-
nen om de panden aan de Damstraat af
te breken. Op hetzelfde moment kwam
aan de Veursche Straatweg 4 (nu Ko-
ningin Julianaweg) een pand vrij. Dat
was het pand van de rijwielhandel Le-
onardus Egbertus Mulder, deze vertrok

november 1935 naar een pand aan het
Sluisplein 16.

Twee maanden hiervoor, 22 september
1935, werd in Voorburg dochter Brigitta
Adriana Maria Wilhelmina geboren.

Tijdens de kerst van 1935 opende Jaap,
samen met zijn vrouw en drie man per-
soneel bestaande uit een volleerd slager,
een halfwas (= leerling aankomend be-
diende) en een loopjongen, de deuren
van zijn nieuwe winkel. In de slagerij
werd alleen rund- en varkensvlees ver-
kocht. Tijdens de crisisjaren tussen 1929
en 1939 werd er vlees in blik verkocht
voor 36 cent.

ZWART & PARTNERS

Zwart & Partners Netwerk Notarissen
Van Ruysdaellaan 41
2264 TK Leidschendam-Voorburg

T (070) 320 05 00
kantoor@zpnn.nl
www.zpnn.nl

OK2PRESS

HUISSTIJLEN • PRE-PRESS • DRUKWERK

070 413 00 30 | WWW.OK2PRESS.NL

21

In de winter van 1931 poseerde Jaap Schuijt (7) met zijn toekomstige bruid Wilhelmina Maria Halverhout (8) en deels toekomstige schoonfamilie Halverhout op het ijs. Geheel links staat de vader van Wilhelmina Maria. De locatie van deze foto is niet bekend, maar het is aannemelijk dat dit ergens op de Vliet moet zijn geweest. (Foto: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Zeven pond speklappen en vijf pond vleeskrabbetjes kostten toen elk één gulden! Jaap verdiende in beide gevallen slechts een kwartje. Het was armoe troef, Jaap was iemand met een gouden hart en een liefdadig karakter, hij hielp de minderbedeelde burgers waar hij kon. Er waren mensen die vlees niet meer konden betalen. De pan met kaantjes werd uit pure armoede regelmatig met een stukje brood 'schoongeveegd'. Tot de Tweede Wereldoorlog was de winkel geopend tot 21.00 uur en zaterdags tot 23.00 uur.

De vleesvoorraad werd met paard en wagen door Piet van der Touw uit Den Haag bij de winkel afgeleverd. Het kwam ook weleens voor dat er bij de slagerij van Vreeburg een halve koe over was die Jaap dan kon overnemen.

Er werd niet alleen in de winkel verkocht maar Jaap of de jongste bediende bezorgde ook bestellingen met een transportfiets. De vleesproducten werden in de winkel gekoeld met pallets ijs. Dit ijs kwam van de firma Wildenberg uit Voorburg. Tot het eind van de jaren vijftig van de vorige eeuw ging dit nog zo. Daarna maakte Jaap gebruik van een eigen elektrische koeling.

In de slagerij werden naast diverse soorten vleeswaren, ook vele soorten worst, ham en spek verkocht. Het roken en pekelen was dagelijks werk. Dochter Gitty had zich inmiddels als 18-jarige bekwaamd in het slagersvak. In 1959 kwam er achter de winkel een cafetaria. De jongste dochter Lucia stond als 14-jarige in het cafetaria. Hun zoon Jim heeft nooit de ambitie gehad om voor het vak

Van Aremborgelaan 74
2274 BW Voorburg
Tel 070 322 22 69
info@brixmakelaars.nl

UW LOKALE SPECIALIST
IN WONEN EN BEDRIJFS
ONROEREND GOED

Het aangewezen kantoor
voor topkwaliteit en service bij:

- ✓ Verkoopbegeleiding
- ✓ Aankoopbegeleiding
- ✓ Verhuurbemiddeling
- ✓ Beheer
- ✓ Taxaties

www.brixmakelaars.nl

De slagerij van Jaap Schuijt aan de Koningin Julianaweg 4. Links op de foto zien we (naar alle waarschijnlijkheid) de familie A. van der Meer. Zij hadden een winkel aan de Koningin Julianaweg 8 (Bron: fotoalbum van de familie Schuijt)

van zijn vader en moeder te kiezen. Toen de dochters verkering kregen, hielpen de schoonzons Wim Ruyters (echtgenoot van Gitty) en Jan Nieuwenburg (echtgenoot Lucia) gewoon mee in het bedrijf. Samen hadden ze hun handen vol. Want het maken van patat, kroketten, slaatjes en salades ging na het rondbrengen van de vele bestellingen, gewoon door. Jaap stond bekend om zijn eigen handgemaakte gehaktballen. Als Jaap in een goede bui was dan zong hij graag in de slagerij, dit tot plezier van zijn klanten.

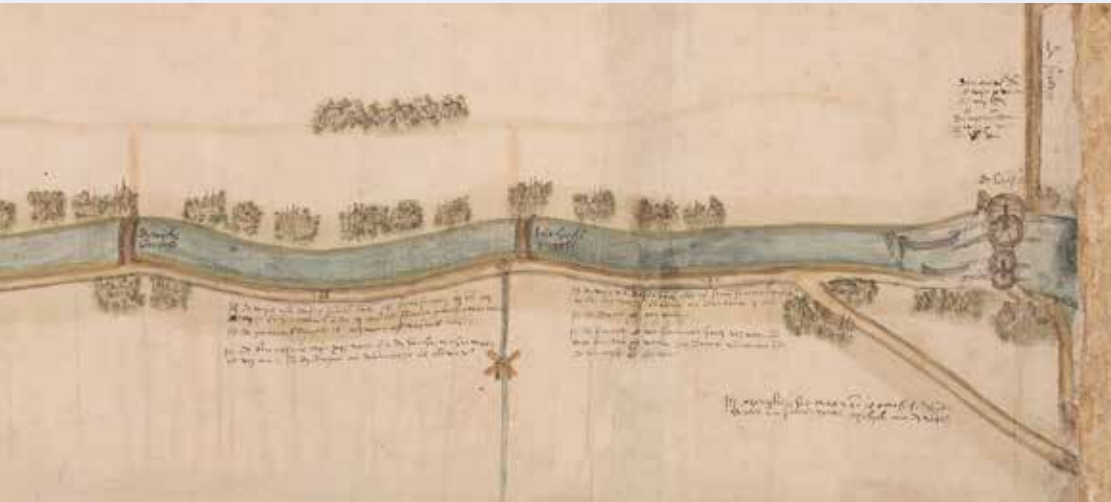
Jaap was een markante persoonlijkheid in Leidschendam en een graag geziene gast op feesten en partijen. Ook voor zijn kinderen was hij een zorgzame vader. Als het kermis was dan waren de kinderen van Jaap van de partij. Om ervoor te zorgen dat de kinderen voldoende geld hadden stopte Jaap wat extra kleingeld in de zakken van de jassen van zijn kleine bengels. Zo had Jaap al voorpret ruim voordat zijn kinderen überhaupt op de

kermis aankwamen. Jaap was met zijn 1,92 meter en 120 kilo geen kleine jongen te noemen. Zingen deed hij regelmatig ook in het operettekoor van Coen Ruivenkamp en het kerkkoor van de R.K. Petrus en Pauluskerk.

Omdat er geen opvolging was, en de gemeente plannen had om de achterkant (waar de cafetaria was gevestigd) te laten slopen in verband met een wijziging in de verkeerssituatie, kwam er na veertig jaar een einde aan het voortbestaan van de slagerij. In 1969 werd hij door de gemeente uitgekocht, dat was het einde van de slagerij van Jaap Schuijt. In juni 1973 overleed Jaap Schuijt. Na een plechtige requiemmis in de St. Opifexkerk aan de Burgemeester Sweenlaan, nam Leidschendam op maandag 18 juni 1973 op het Agathakerkhof massaal afscheid van deze markante persoonlijkheid.

Idsard Bosman

HET ONTSTAAN VAN 'DE LEYTSSEN DAM' IN DE WATERVERBINDING TUSSEN LEIDEN EN DELFT

De Vliet tussen de 'Scutlynchen brugghe (links) en de 'Leytschen dam'. Rechts in de Vliet zijn de overhaalwielen bij de dam te zien. Detail van de proceskaart van Coenraet Oelensz uit 1556. (Collectie Stadsarchief Delft.)

Zolang er mensen op aarde rondlopen, bestaat de strijd tegen het wassende water. Onze verre voorouders bouwden al terpen en woonden op hooggelegen zandduinen om zich tegen het oprukkende water te beschermen. Anderzijds zorgde het water ook voor opbrengsten uit de visserij en diende het als drink- en was gelegenheid.

EEN DIJK TUSSEN RIJNLAND EN DELFLAND

Rond 1220 liet de Graaf van Holland een dijk als waterscheiding aanleggen tussen

Rijnland en Delfland. Deze landscheiding ook wel 'Sijtwende' genoemd, is nog fragmentarisch terug te vinden in ons huidige landschap. We kennen tegenwoordig de 'Sijtwende tunnel' die naar deze landscheiding verwijst. Op het snijpunt waar de Vliet deze landscheiding kruiste ontstond veel oponthoud.

De Vliet was immers dé waterweg tussen de Maas en de Rijn en oponthoud kon men mede gezien de strategische ligging en de doorvoer van manschappen en goederen allerm minst gebruiken. Ironisch

genoeg hebben Leidschendam, Stompwijk en Veur hun bestaansrecht te danken aan dit oponthoud.

Om de waterhuishouding binnen het polderlandschap en de vele moerasgebieden van Zuid-Holland op een gecontroleerde wijze te beheren was het oprichten van Hoogheemraden geen overbodige luxe. In het jaar 1289 schreef de Hollandse graaf Floris V op zijn jachtslot 'Vogelsanck' (bij Noordwijkerhout) een oorkonde uit. Deze oorkonde beschreef de taken voor de toenmalige bestuurders om de diverse waterpeilen zo goed mogelijk te beheren. Vele polders werden door de tientallen poldermolens bemalen en hadden zo elk hun eigen waterpeil.

Om het oponthoud bij de landscheiding en de nodige conflicten te beslechten, besloot men vermoedelijk rond het begin van de 14e eeuw, tussen de hoogheemraden Delfland (rondom Delft) en Rijnland (rondom de Rijn) een dam aan te leggen. Deze moest het hoger gelegen boezemwater van Rijnland en het lager gelegen boezemwater van Delfland scheiden. Deze dam moest voor een snelle doorvoer van het handelsverkeer over de Vliet zorgen en de stad Delft beschermen tegen overstromingen. Dit pakte echter op termijn averechts uit. Want pas na uitladen van de schepen en het betalen van het benodigde tolgeld, kon het lege schip via een windas constructie (..) aan de andere kant te water worden gelaten. Deze 'overtoom' werd bediend door zogenaamde opwinders.

EEN PLECKE GENAEMT DEN DAMME

Op 17 mei 1435 zien we een overeenkomst tussen Willem, Heer van Naaldwijk, maarschalk van Holland en de stad Leyden over het heffen van tolgelden aan de Dam:

...van seven vaten biers, ende alle natte waer, dat in Hamburger vaten geslagen is, moest een groot (een halve stuiver) worden betaald. Van een ledigh schip met volcke evenveel. 'maar wat men op den overtocht opslaet ende een mensch in syn arm tot eenen gangh overdragen mag, daer af en sal men niet geven.

Delft was in de 15e eeuw een van de belangrijkste bierproducenten van Holland en was als stad destijds omgegeven met brak water. Vers Rijnwater was niet alleen van levensbelang voor haar inwoners maar ook cruciaal bij de bereiding van bier. Karel de Stoute verleende daarom in 1473 een vergunning voor het aanleggen van een doorlaat of een duiker in de 'Leytsen Dam'. Hij doet dit verzoek af met de volgende woorden:

...omdat in drogen jairschaeren 't water binnen der voirs stede van Delft soe cleyn, lage ende brack is, dat zij in 't stuck van der neringe van der brouwerie groote gebreken dairbij hebben ende lijden, want in zulke tijden al 't gebrouwen bier brak en niet vers is, hadden zij om daarin te voorzien geraemt een sluyse geset te worden in die Zijdwijn (landscheiding) bij der overtocht om dat Rijnwater te bringen duer die voirs, onse stede van Delft als des noot wesen soude.

Het beheer van de 'Leytsen Dam' droeg hij over aan de beide Hoogheemraadschappen. Zij bepaalden onder auspiciën van de damwachter van Leidschendam de hoeveelheid water welke op een gekozen moment door de Dam mocht.

In 1489 verleende Keizer Maximiliaan octrooi voor het bouwen van twee verlaten in de Leytse Dam.

Toen deze onder protest van het stedenpact tussen Dordrecht-Gouda-Haarlem bijna was voltooid nam Gouda het recht in eigen hand en liet in 1492 de bijna voltooide verlaten met grof geweld vernielen. Uit een rapport van het Hoogheemraadschap van 1492 lezen we hierover de volgende passage:

...item opten 1gen dach in januario anno '92 so sijn gecomen die van Dordrecht ende die van der Goude mit omtrent 400 man its leen over ijs ende hebben stucken geslegen (...) dat verlaet bij den overtocht tusschen Leyden en Delft.

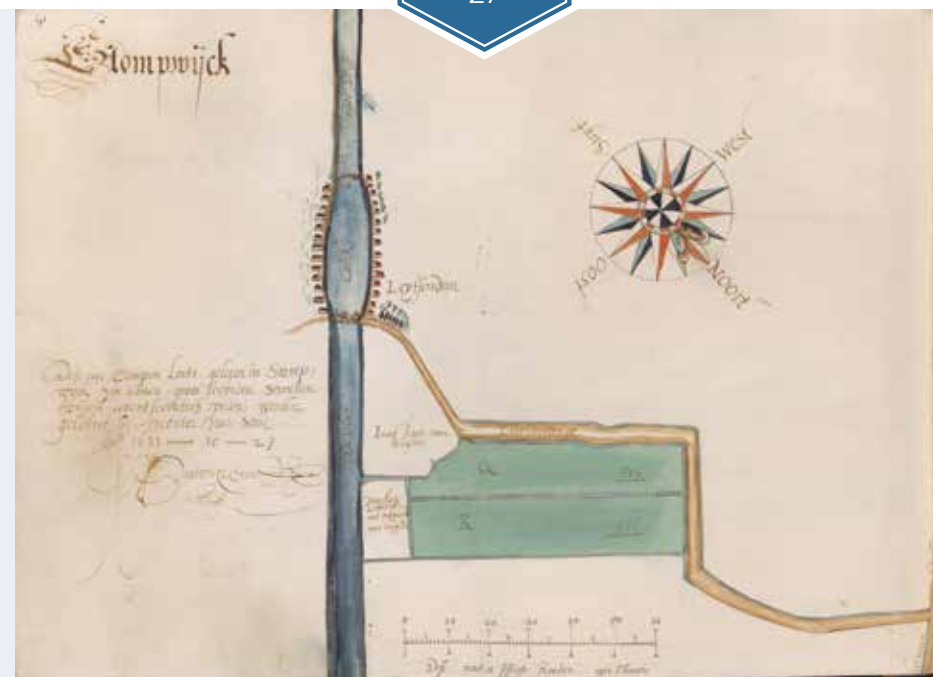
HERINRICHTING EN Vernieling

Het zou nog tot het jaar 1506 duren voordat men de overtoom met twee windassen weer opnieuw zou opbouwen. Men bouwde speciale 'damlopers', schepen met een op de overtoom afgestemde maat om zo het overtrekken van de schepen te vergemakkelijken. Op 25 februari 1561 kondigde de Henegouwse edelman Jean de Ligne (hij noemde zich ook wel de graaf van Arenberg) in tegenwoordigheid van de Delftse burgemeester een tarievenlijst voor de Dam af.

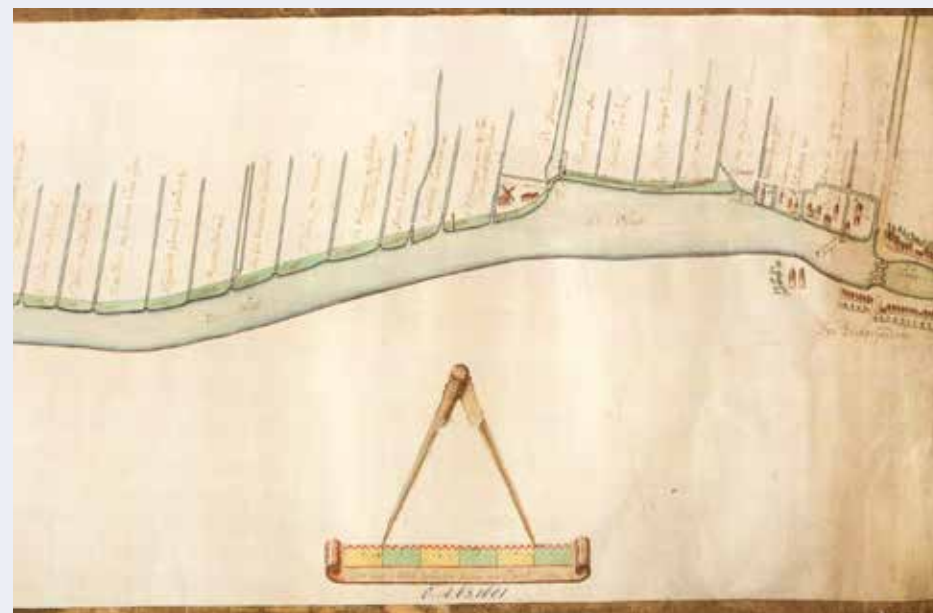
Voor een schip met huisraad moest drie groot (1,5 stuiver) worden betaald, voor een damloper met heide hetzelfde, voor honderd wagenschotten (eiken planken) een stuiver, voor ossen, koeien en paarden een groot per stuk, maar voor schapen en varkens slechts twee penning (1/8 stuiver). Alle schippers moesten op verzoek van de Damhouder een verklaring onder ede afleggen over de grootte van hun schip.

Bij het beleg van Leiden in 1574 vernielden de Spaanse troepen opnieuw de duiker en de overtoom. En in 1577 liet Gouda, dat nog onder Spaanse invloed stond, weer de boel kort en klein slaan. De stad Delft kocht in 1580, van de weduwe van de Spaansgezinde graaf van Arenberg, voor achtduizend gulden het recht van de overtoom over den Leytsendam. Het betrof hier de afkoop van een erfleën van de grafelijkheid van Holland uit 1429. Maar ook de stad Leyden wilde haar recht halen. Leyden groeide uit tot de belangrijkste lakenstad van Europa. De geïmporteerde ongewassen huiden (is dat zo? Het gaat toch over lakenstoffen) werden in (...) grote spoelbakken of grachten gewassen. Hiervoor was schoon en vers water nodig. Maar ook bij het beurtveer rond de markdagen was het dringen in de stad Leyden. Zo getuigde Ernst Brinck in zijn reisverslag van het jaar 1600 '... eens op een wekenmarckdag wel 1800 schuyten aengekomen waren.'

Het waterbeheer werd rond de 17e eeuw complexer. Vele vierkante kilometers aan veenlandschap rond Stompwijk en

Kaart van de sluiskolk uit het kaartboek van het kapittel van de Hooglandse kerk Leiden 26 okt 1631. (Collectie Regionaal Archief Leiden.)

Op bovenstaande kaart van Jan Pieterszn Dou uit 1632, krijgen we een eerste indruk van de landeigenaren met hun perceelnummer gelegen tussen het traject Leidschendam en Voorschoten. (Collectie Hoogheemraadschap Rijnland.)

Niet alleen het langdurige conflict bij de Dam speelde de bestuurders parten, maar ook het handhaven van de juiste diepte van de vaarweg tussen Leiden en Delft begon een steeds grotere rol te spelen. Het handelsverkeer op het water floreerde immers en steeds meer schepen maakten gebruik van deze vaarweg.

Alle boeren en landeigenaren, met grond grenzend aan het te realiseren jaagpad,

Op 14 februari 1633 benoemt de Leidse Grote Vroedschap een commissie, welke op 20 maart 1635 uitspraak doet over deze kwestie met de volgende woorden:

DOORLATENDE EN SCHUTTENDE VERLATEN

De schout Adriaen van Nierop en de schepenen Cornelis Garbrants van der Gaech en Jan Pieter van Swieten, verklaarden

Pas in 1648 kreeg Delft toestemming om in de dam twee doorlatende en schut-
tende verlaten te maken, een echte sluis
dus. Protesten van Gouda, Dordrecht en
Haarlem bleven ook nu niet uit. Zij ble-
ven de hele 17e en 18e eeuw ageren te-
gen iedere vergroting van de sluis.

Vanaf medio 19e eeuw is de Dam bij Leidschendam nog steeds het middelpunt van discussie tussen de stad Delft en de Hoogheemraadschappen van Delfland

Rond 1880 meende het provinciaal bestuur dat het beter zou zijn als zij, in plaats van de gemeentelijke besturen, voor een oplossing zouden zorgen. Een grootscheepse vaarverbetering tussen de steden Leiden, Den Haag en Rotterdam moest de oplossing brengen. Bij Leiden

ORDONNANTIE

Op de
ROEVEN in de VEERSCHUYTEN,
Tusschen

DELFT en LEYDEN.

De Heeren Burgemeesteren ende Regeerders der Steden DELFT en LEYDEN, hebben tot meerder gemak en gerief der Passagiers / goedgebonden / in haar Schuyten te doen maaken Roeven, dewelke Overhuert sullen werden: Als volgt /

I.
Des Waags doos sullen stuybers poot reys.

II.
Des Waags doos een gulde poot reys / sonder versie te maaken op 't getal der Personen.

III.
Sijten Verhuering / des Waags poot Persoon vier stuybers poot reys / des Waags poot Persoon vijf stuybers acht penningen / met poot reys.

IV.
En sullen des Waags 't gelyck hebben van vier stuyten doos 't selde geld / maar die boven de vier toeten gelyck / sullen extraordinair moeten worden betaald / poot stuyten tot een stuyber / gelyck des Waags poot Persoon een stuyten doos 't selde geld zal hebben / maar die daar boven toeten gelyck / sullen ook moeten worden betaald / als boven.

V.
En dat alles boven de ordinair Waagt.

VI.
De Scherplegt sal niet mogen worden bekent op Verhuering / anders als op toestemming van de Poort of Quierde.

VII.
Ingevalle de Waag niet is verhuurd aan eenzaam behoort gelyck / die Waag betaald sullen stuybers / en des Waags een gulde / maar meer als een Persoon (die Waag betaald vier stuybers / en des Waags vijf stuybers acht penningen) daar in plaats hebben / en geen gecombineerd gelyck / ende die eyter geenen stude mogen sijn te toeten / sal geboeten sijn agter op de Scherplegt te gaan sietten.

VIII.
Gelyck ook de Schippers ofte haer Kintgen / agter op de Scherplegt niet sullen mogen Cabal toeten / dan met toestemming van die geent die in de Waag is / 't is een of meer Personen daar in sijn.

Aldus gearresteert en vastgesteld, door de Heeren
Burgemeesteren ende Regeerders der Steden Delft en Leyden, den
14. September 1728.

In kennisse van Ons byder Steden Secretarissen,

H: VOCKESTAERT. GERARD de BYE.

Te DELFT, Gedrukt by ADRIAAN BEMAN, Ordinaris Stads Drukker. 1729.

Een ordonnantie opgesteld door den Heeren Burgemeesteren ende Regeerders der steden Delft en Leiden 1729. (Collectie gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Dit reglement betrof het aanpassen van het reiscomfort van de passagiers als zij zich in de Roeven (overdekte passagiersruimte van de trekschuit) bevonden. Omdat deze ruimte luxer was, moest voor deze accommodatie een aantal stuivers extra worden betaald. Gedurende de lange reis werd er vaak gezongen en het laatste nieuws gedeeld. De afstand tussen Leiden en Delft duurde met de trekschuit in de 18e eeuw ongeveer 3 uur.

Handel bij de draaiklok bij den Leytsendam. Schilderij P.C. La Farque, 1756. (Collectie Rijksmuseum Amsterdam)

werd de Leidse Trekvluit tussen het Galgewater en Lammebrug verbeterd. Ook het vaartraject op de Leidse Vliet tot aan de Hoornbrug werd aangepakt.

Op dinsdag 18 juli 1882 werd het voorstel door de Provinciale staten van Zuid-Holland aangenomen. Er werd voorzien in een algehele vernieuwing en vergroting van het sluiscomplex. De totale kosten werden beraamd op 1.268.500 gulden. In 1884 werden gesprekken gevoerd, tussen Gedeputeerde Staten en B&W van Delft, om tot een voor beide partijen bevredigende regeling te komen. Op 24 juni 1885 kwam er een missive (ambtelijke brief) van Gedeputeerde Staten betreffende de overname van de sluis aan den Leidschendam, trekpad en vaarten. De missive werd in de Delftse gemeenteraad in behandeling genomen. Het bijbehorende ontwerpbesluit voorzag in het beheer, door de provincie, per 1 januari 1886 van

de sluis met de daarbij alle toebehorende werken.

De officiële afstand aan de provincie werd bij notariële akte geregeld, waarna die akte in de openbare eigendomsregisters moest worden bijgeschreven. Voor het gemis van het sluis-schutgeld en de verpachting van het grasgewas gelegen aan het jaagpad, werd met de stad Delft (op advies van een speciale commissie) een afkoopsom overeengekomen. De voorgestelde afkoopsom was gebaseerd op een gemiddeld jaarlijks batig saldo van 8.882,85 gulden, berekend over de periode van 1865 tot 1884 en bedroeg in totaal 222.071,25 gulden. De provincie stemde in, het was een mooi bedrag voor Delft, dat immers sinds hele lange tijd tot op heden aan sluisgeldheffing gewend was geweest. Op 01 juli 1885 aanvaardde de Raad met een kleine meerderheid het voorstel.

Bouw van het sluiscomplex bij Leidschendam, 1886.
(Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Twee dagen eerder zond de hoofdingenieur aan Gedeputeerde Staten de bouwtekeningen voor een nieuw te bouwen sluis. Op 22 februari 1886 werd het plan goedgekeurd, in april van dat jaar kon met de bouw worden begonnen. Op 15 juni 1887 werd het sluiscomplex in gebruik genomen.

De ontwerper van de sluiswerken, welke bestaan uit een gekoppelde sluis met twee gemetselde sluiskolken, was vermoedelijk civiel ingenieur H. de Mol van Otterloo. Hij werkte als hoofdingenieur bij Provinciale Staten van Zuid-Holland. De ijzeren bruggen zijn vervaardigd door G.B. Meijer uit Musselkanaal. De lantaarnpalen zijn afkomstig uit de machiniefabriek van Th. Rouakkers en Zonen te

Helmond. De gietijzeren palen zijn bekrond met koperen lantaarns. De sluiswerken zijn in hoge mate van stedenbouwkundig belang vanwege de zeer beeldbepalende situering als hoofdbestanddeel van het sluiscomplex in het beschermde dorpsgezicht Leidschendam.

Met de bouw van het door de Utrechtse architect F.J. Nieuwenhuis, in renaissancestijl ontworpen sluiskantoor, moest toen nog worden begonnen. Nadat hij in juli 1887 bestek, begrotingen en tekeningen had ingediend duurde het nog enkele maanden voordat de betrokken partijen tot overeenstemming kwamen. Het sluiswachterskantoor is een bijzonder rijk gedecoreerd gebouw, waarbij elk

PROVINCIALE WATERSTAAT IN ZUID-HOLLAND.

Watergemeenschap tussen
Rijn en Schie.

Sluis aan den Leidschendam.

Dienst 1886.

3 Teekeningen.

Besteding te 's-Gravenhage,
den 22sten Maart 1886.

BESTEK EN VOORWAARDEN

voor den bouw eener **nieuwe Schutsluis** aan
den Leidschendam.

Raming f 100,000.—

INHOUD.

EERSTE AFDEELING.	Beschrijving.
TWEDE »	Voorschriften voor de uitvoering.
DERDE »	Voorwaarden van algemeenen aard.

EERSTE AFDEELING.

BESCHRIJVING.

Art. 1.

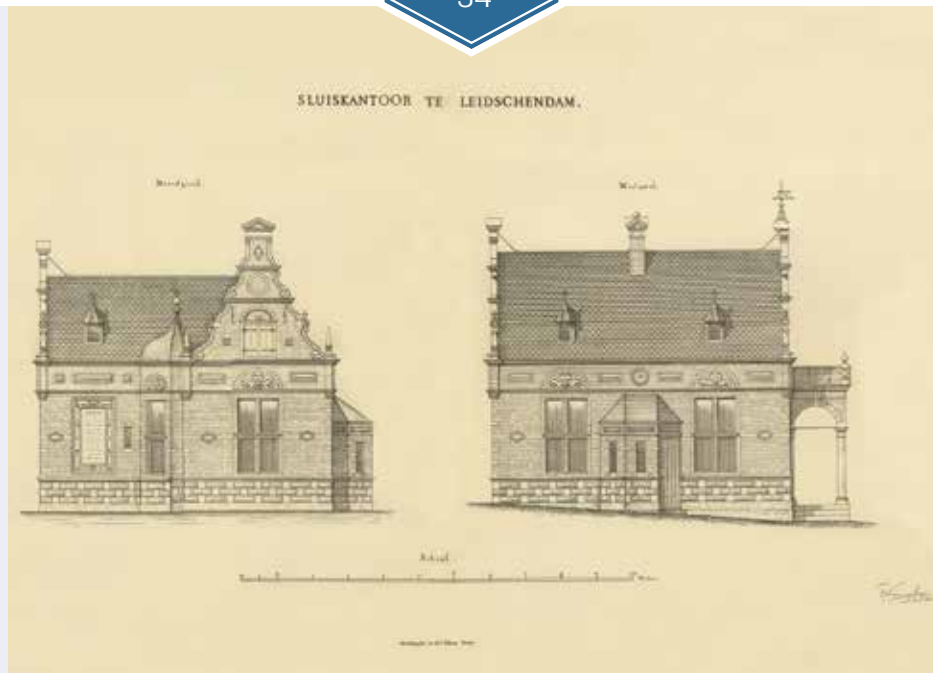
Omschrijving.

- § 1. De te maken werken bestaan in:
- den bouw van drie sluishoofden, waarvan twee in de bestaande schutkolk en een in den Leidschen vliet, met tusschengelegen schutkolken en aansluitende vleugel- en walmuren.
 - het wegruimen van het bestaande westelijk sluishoofd met zijne funderingen en aansluitende muren.
 - idem van het oostelijk sluishoofd met aansluitende werken tot op 1 M. onder peil.
 - het aanvullen achter de nieuwe sluis- en walmuren, met de noodige werken ten behoeve der afwatering, bestratingen enz.
 - het verrichten van het noodige baggerwerk voor de toegangen naar de sluis, het maken van remmingwerken, stortebedden en wat verder in de achterstaande artikelen wordt omschreven.

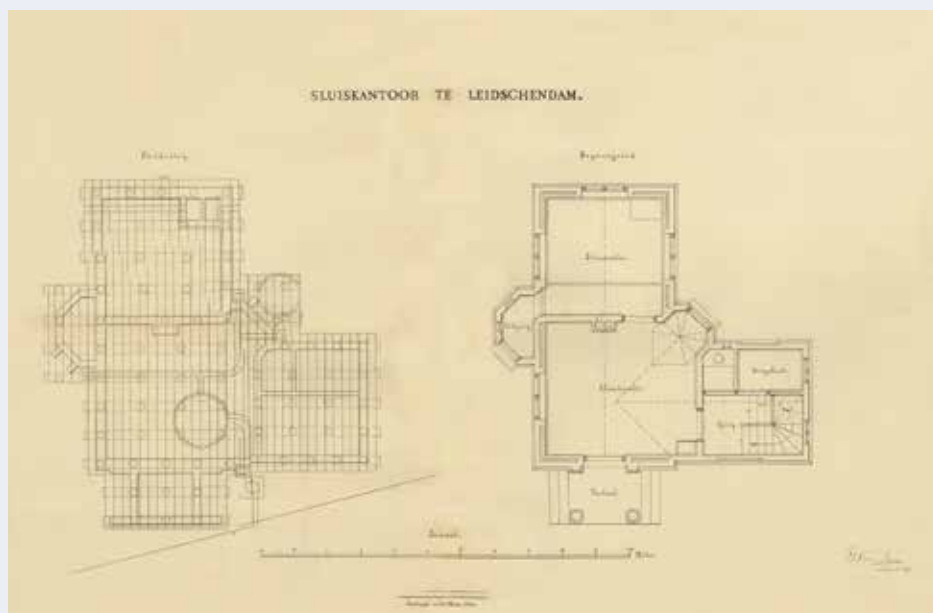
Hoofdafmetingen.

§ 2. Lengte van het geheele sluisgebouw gemeten in de as op de buitenkanten der jokdorpels	93.30 M.
Lengte van ieder der buitensluishoofden	14.30 »
Idem van het middensluishoofd	9.30 »
Idem van ieder der twee schutkolken in de as gemeten tusschen de jokdorpels der sluishoofden	27.70 »
Wijdte der sluis in den dag tusschen de slagstijlen	7.— »

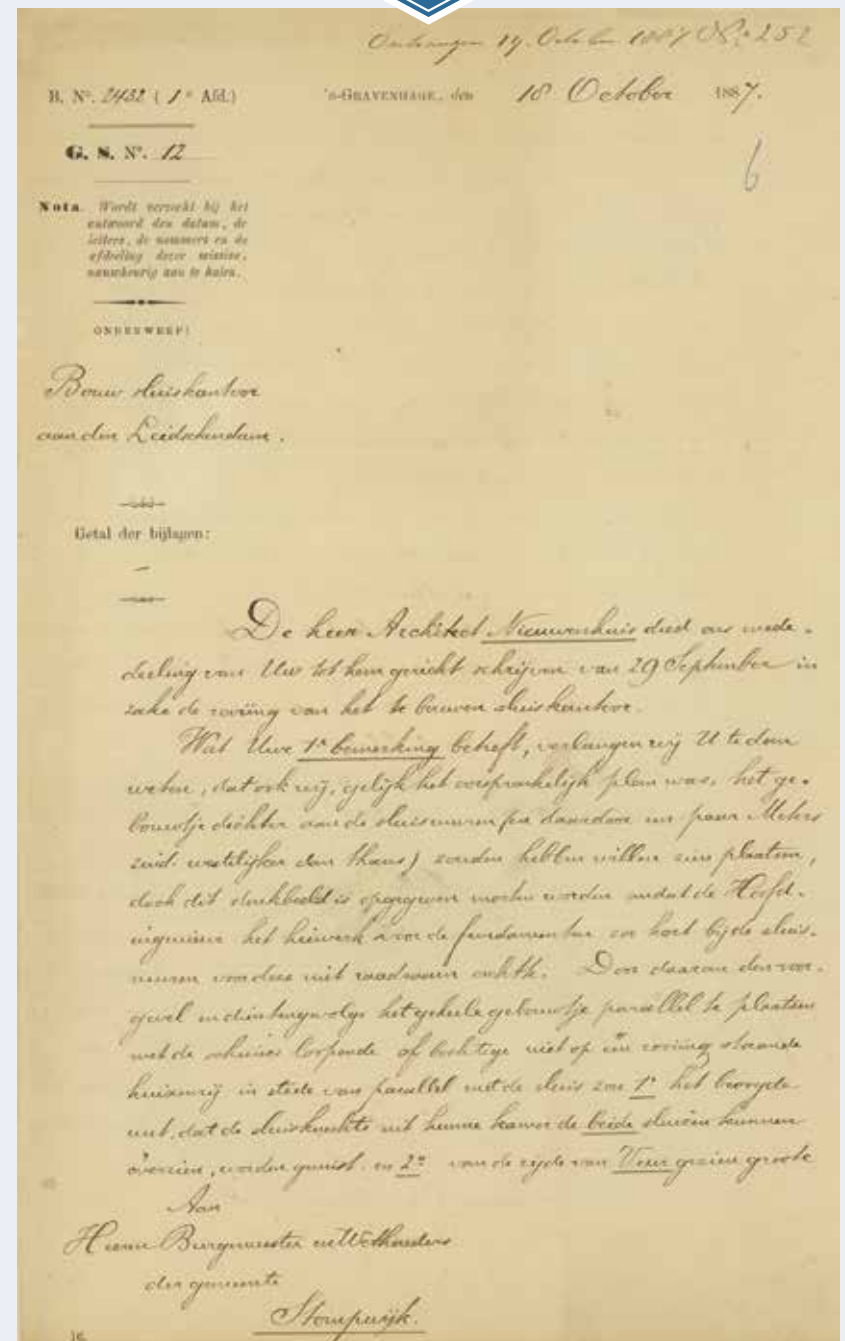
Bestek en voorwaarden voor den bouw eener nieuwe Schutsluis aan de Leidschendam.
Februari 1886 blad 1. (Collectie gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Ontwerptekening van de noord -westzijde van het sluiskantoor.
(Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Ontwerptekening van het sluiskantoor fundament en begane grond.
(Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Brief 18 oktober 1887 betreffende de uitvoering van de bouw van het sluiskantoor door architect Nieuwenhuis. (Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

[illegible]

Overzicht werklieden bouw sluiswerken, en de adressen waar zij waren ondergebracht 1886.
(Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

detail een lust voor het oog is en de verbeelding prikkelt. De aannemer/ uitvoerder was J. Vermeer. Voor de hoofdingang aan de Delftsekade stond aanvankelijk een portaal met timpaan op Dorische kolommen

In oktober 1887 kon de bouw van het sluiskantoor beginnen. Door vorstverlet in de strenge winter van 1887, duurde het echter nog maanden voordat de bouw kon worden hervat. In juni van het jaar 1888 was de bouw gereed. In de gevel werd door het provinciaal bestuur een gedenksteen aangebracht met de volgende tekst: 'in 1885 is de verbetering der Vaart tusschen Ryn en Schie door de Staten van Zuid Holland ondernomen.

Hier waar de nayver der steden tot 1648 slechts een Overtoom en daarna een Verlaat met doorvaartwydte van 3.80 M. en doorvaarthoogte van 2.20 M. gedoogde, hebben zy deze sluis wyd 7 M met beweegbare brug bevolen' Het is overigens opvallend, dat de geschiedenis van voor 1648 in deze inscriptie wel erg kort is samengevat.

Zowel het sluiswachterskantoor (Sluisplein 10) als het sluiscomplex zijn vanaf 11 november 1998 (onder de resp. nummers 510296/ 510295) opgenomen in het Rijks monumentenregister van de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed.

Idsard Bosman

Het sluiscomplex met links de Sluiskant met R.-K. kerk H.H. Petrus en Paulus, rechts het Sluisplein met sluiskantoor jaartal 1888. (Bron: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

Maaltijden - Traiteur - Catering

GEZOND

Damstraat 4 - Leidschendam
070-3204739 - www.vanrijnculinaire.nl

**HIER UW
ADVERTENTIE?**

ERFGOED LEIDSCHENDAM

Vraag naar de mogelijkheden!
info@erfgoedleidschendam.nl

HET LEVENSMIDDELENBEDRIJF VAN VAN DER LUBBE

DE STRIJD OM HET BESTAAN 1921-1972

Voor de realisatie van zijn boek 'De veelzijdigheid van Ambachten en Neringen in oud Leidschendam' sprak de auteur Rob Bouchez eind 1996 in het pand aan de Venestraat 53 met Anthonius (Antoon) en zijn vrouw Annie. Dit gesprek vormde de basis van dit artikel.

Dit verhaal begint honderd jaar geleden, wanneer Engelbertus Antonius van der Lubbe, geboren op 7 dec 1884 te Zoeterwoude, op 1 november 1917 aldaar in het huwelijk treedt met Maria Petronella Elisabeth Zuiderwijk. Hij is dan 32 jaar en metselaar van beroep, de bruid is 24 jaar en zonder beroep.

Op 31 december 1919 liet hij zich, met vrouw en dochter Gerarda, vanuit Zoeterwoude inschrijven in het bevolkingsregister van Veur. Ze woonden op het adres B 70 (= Veursestraatweg 108).

In 1921 kocht Engelbertus van de winkelier Theodorus Willemszoon van Leeuwen het pand aan de Venestraat 53. Dat is dan ook het moment waarop het gezin in Stompwijk gaat wonen. Op 8 april 1925 vroeg hij een bouwvergunning aan bij B&W van Stompwijk om dit pand te kunnen verbouwen tot winkel en bovenhuis. Het werk werd door de eigenaar zelf uitgevoerd, hij is tenslotte metselaar. De geraamde kosten werden geschat op twaalfhonderd gulden.

De ingang van het winkelpand kwam nu aan de zijkant (voorheen was dat aan de voorkant: zie foto uit 1910), samen met een nieuwe opgang naar de bovenverdieping. De winkelruimte is 4,5 x 3,5 meter

Deze foto uit 1910 geeft een schitterend gefixeerd tijdsbeeld. Mensen moesten in die tijd echt stil staan om te poseren voor de fotograaf. Hij kon met een houten platencamera slechts één foto per plaat maken. Het is aannemelijk te veronderstellen, dat deze opname gemaakt is door de fotograaf en klokkenmaker Bart van der Velde uit de Damstraat.

In het begin van de 20e eeuw was de eeuwenoude Venestraat een smeltkroes van bedrijvigheid, waarbij het dagelijks verkeer bestond uit paard en wagens, hondenkarren en spelende kinderen met hoepels en tolleren.

Het gezin van der Lubbe leek een voortvarende toekomst tegemoet te gaan. Maar op woensdag 10 oktober 1928 sloeg

No 44

Leigal broeder Antonijs van der Lubbe, oud twee en
dertig jaar, nassator, geboren te Middelburg, alder, moer,
Leijung van een Leigal broeder van der Lubbe, een vader
te een Petronella van Egmond, oud twee en dertig jaar,
vader broef, benede alder; en

Maria Petronella Elisabeth Leidewijch, oud een
en twintig jaar, vaders broef, geboren te Middelburg
te Gravenhage, moeder van een dochter van Leijung
Leidewijch, oud vier en vijf jaar, als overman, na
vaders broef, en een Leijung's jaernal, overleden

De bovengenoemde comparanten hebben aan ons overgelegd de bij de Wet gevorderde stukken, waarna zij ons verzocht hebben het door hen voorgenoemen Huwelijk te voltrekken, waarvan de afkondiging is geschied *in deze gemeente alhier, in de gemeente & Parochie van Katerberg, den twee, bylen October des jaars.*

Geene verhindering tegen dit voorgenomen huwelijk ter onzer kennis zijnde gekomen, en nadat ieder der aanstaande Echthenooten, ten overstaan van ons Ambtenaar van den Burgerlijken Stand en in tegenwoordigheid der na te noemen getuigen, hadden verklaard, dat zij elkander aannemen tot echtgenooten en dat zij getrouwelijk alle de plichten zullen vervullen, welke door de Wet aan den Huwelijken staat verbonden zijn, hebben wij Ambtenaar in naam der Wet verklaard, dat zij door den echt aan elkander zijn verbonden.

Wij hebben hiervan deze akte opgemaakt in tegenwoordigheid van Antonie
Ramboldus Baergmaer van akte en eedgelyk, adwraet,
der Bonschaps Jacobus Moerkman, oud offen eedgelyk van
adwraet, ouden woude alhier.

Is voorts door deze akte te becomen en te getu-
gen alhier by dese woude ons getuend.

Oct 24 Lubbe.

M P E Gunderwijk

A. R. Deegman, March.
 B. J. Brooderman.

voor het
OPTIOMEER VAN ZEE GEBIED.

Ann. Eeeren Burgemeester en Gethouders

768 Stampsjö

Geeft het verschuldigde erfbied te kennen E. A.
van der Lubbe, van beroep Netschans
 wonende Deernestraat No. 52 te Leerdam
 dat hij voornemens is, in de hoedanigheid van Eigenaar
 voor _____ van beroep _____
 _____, wonende _____ No. _____

te _____ op een perceel grond gelegen aan _____
 9a Volcanstraat kadastraal bekend gemeente Hempnigh
 Seattle R. No. 1107 ^{verboeven} een gebouw op te richten bestemd
 om gebruikt te worden als Winkel a. bovenhuis:

Wat het werk zal worden uitgevoerd door de
Eigenaar zelf.

Reden. Voorz. : Uw College, onder overlegging der volgens artikel 19 der Verordening voor deze gemeente, bedoeld in artikel 1 der Woningwet, vereischte beschelden, beleeft verscekt hem, ingevolge artikel 5, eerste lid, onder a der Woningwet, schriftelijk vergunning te verleenen tot voormelden bouw.

De vermeende lijke bouwkosten zijn: f. 1200-.

Leiodontomys, 6mm. 20 April 1925

't Walk Sounde any.

Et ad Lubbe.

De Venestraat anno 1910, met links naast het café (en voormalige zadelmakerij) Nooit Gedacht, het winkelpand van Theodorus Willemszoon van Leeuwen (later het levensmiddelenbedrijf van Van der Lubbe). (Foto: gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

het noodlot toe, vader Van der Lubbe overlijdt plotseling. Hij is dan pas 43 jaar. Het gezin telde inmiddels vijf kinderen. De oudste dochter Petronella, de zonen Engelbertus, Adrianus en Anthonius en een baby van 4 maanden genaamd Gerarda.

Het gezin telde oorspronkelijk nog een dochter met de naam Gerarda. Zij werd geboren in december 1926 maar overleed in april 1928. Vroeger was het de gewoonte, om uit eerbied voor het overleden kind, de eerstvolgende dochter dezelfde naam te geven.

Weduwe Maria Petronella Elisabeth Van der Lubbe-Zuiderwijk stond er alleen voor. Zij nam met de nodige wilskracht het bedrijf van haar overleden man over.

Ruim anderhalf jaar later, op 6 juni 1929 werd de levensmiddelenzaak heropend. De allereerste klant in de winkel was buurvrouw van Rijn van het café 'Nooit Gedacht'. Ze kocht een spons en een zeem. Er werden niet alleen levensmiddelen verkocht, maar ook artikelen zoals dweilen, mattenkloppers, lampenkatoen, kaarsen, petroleum, klompen, borstels en kippenvoer. De kinderen hielpen noodgedwongen al vroeg mee in de winkel. De oudste dochter liep, als er producten in de winkel in de aanbieding waren, met folders langs de deuren. De klanten die in de winkel kwamen, werden door de weduwe Van der Lubbe geholpen. Zo werden de kinderen uit het gezin al vroeg geconfronteerd met de dagelijkse gang van zaken. En na jaren was er sprake van de nodige vakkennis over de

verkochte producten en de namen van de leveranciers. Levensmiddelen zoals stroop, erwten, gort, havermout, bloem, witte – bruine basterdsuiker, werden in grote zakken of blikken uitgeschept voor de verkoop. Hiervoor gebruikte je papieren puntzakken of rechthoekige zakken. Ook jam werd aangeleverd in blikken van vijf kilo.

De zoon des huizes, Antonius (Antoon), geboren 6 april 1925, trouwde in 1952 met Annie van der Linde. In datzelfde jaar nam hij, als 26-jarige, samen met zijn vrouw Annie de winkel aan de Venestraat over. Geleidelijk veranderde het assortiment. De levensmiddelen werden al snel in kleine verpakkingen aangeleverd en er kwam meer keus.

Antoon's vrouw deed de verkoop in de winkel, terwijl hij zelf huis-aan-huis met

een (bak-)fiets de bezorgingen deed. De Zeeheldenbuurt werd langzamerhand zijn vaste wijk. In 1950 werden in deze buurt zogenoemde Polita-woningen gebouwd. Deze woningen waren bedoeld voor Indische Nederlanders die vanaf 1949 in groten getale naar Nederland kwamen.

Vroeger was het de gewoonte, om je als middenstanders voor te stellen aan de nieuwe bewoners van een buurt of straat. En hierbij te informeren of zij van jouw diensten als bakker, slager of melkboer gebruik zouden willen maken. Daarbij speelde ook de geloofsovertuiging van middenstander en klant een rol. Die moest eigenlijk wel dezelfde zijn.

Antoon ging in de Zeeheldenbuurt samen met de bakker Dirk ten Hoopen en diens vrouw Annie de deuren langs. Van

Annie van der Linde, haar man Antonius (Antoon) van der Lubbe en zijn moeder Maria Petronella Elisabeth Zuiderwijk in 1952. Het bedrijf ging over van moeder naar zoon (tweede generatie). (Bron: foto A. van der Lubbe / boek De veelzijdigheid van Ambachten en Neringen in oud Leidschendam.)

www.destoof.nl
Stompwijkseweg 18c, Leidschendam

sinds 1982

DE
StOOF
meubelmakerij
& showroom

o.a. kamers en suite | tafels | wandkasten
TV-/audiomeubels | dressoirs
inloopkasten | linnenkasten

Met liefde gemaakt

de 38 gezinnen werden er uiteindelijk 36 vast klant. Levering van rijst in balen van 50 kilo was voor Antoon geen uitzondering.

In de jaren zestig werden er bij het levensmiddelenbedrijf van Van der Lubbe

een oude weegschaal, met losse gewichten en een schaal. Er werd gewogen met gewichten van 2 kilo, 1 kilo, 500 en 100 gram. Er waren twee weegschalen, één met een weegvermogen van 1 kilogram (lichte producten zoals vleeswaren, kaas, stroop, jam en snoep), de andere weeg-

OOK IN LEIDSCHENDAM
EEN A & O LEVENSMIDDELENBEDRIJF
A. v.d. LUBBE, Venestraat 53, Tel. 3782

Advertentie gemeentegids Leidschendam jaar 1964.

A&O = vereniging van groothandelaars en supermarkten; Actief en Ondernemend.

ook vleeswaren verkocht, het vlees werd op een elektrische snijmachine gesneden. Het was hard werken als kruidenier, als er levensmiddelen werden aangeleverd dan hielp je samen met de leverancier mee met uitladen, het ging allemaal nog met de hand.

In die tijd kregen de klanten een winkelboekje waar de benodigde boodschappen in opgeschreven konden worden. Men betaalde per maand of zo het uitkwam per week.

Een product dat veel verkocht werd, was zeep van het merk PRE, een product van het bekende merk Persil. Maar ook oud-hollands snoepgoed zoals witte en zwarte brokken, zoethout en de rolletjes drop van FAAM en Gilda.

Een bekend beeld bij de kruidenier was het afwegen van de levensmiddelen op

schaal met een weegvermogen van 10 kg. Het merk van de weegschalen was 'Nationaal' uit Voorburg (t/m 1 kg.) en 'Van Berkel' (tot 10kg.)

Toen eind jaren zestig, begin jaren zeventig de concurrentie vanuit de supermarkten, met een zeer uitgebreid en goedkoper levensmiddelen assortiment drastisch toenam, betekende dit voor de familie van der Lubbe het einde van hun bestaan als winkelier. In juni 1972 was de winkel aan de Venestraat 53 voor het laatst open.

Het pand in de Venestraat bestaat nog steeds, waarbij slechts de herinnering aan deze hardwerkende mensen bewaard is gebleven.

Idsard Bosman

'HET HUIS VAN OPVOEDING'

HET JONGENS INSTITUUT 'NOORTHEY' TE VEUR 1821- 1882

VAN SCHAKENBOSCH NAAR NOORTHEY

Het eeuwenoude leengoed Schakenbosch kent in zijn bewogen geschiedenis vele beroemde eigenaren, pachters en bewoners. In 1710 komt de buitenplaats op het landgoed in handen van Jacob Noorthey (1672-1733). Enkele jaren hiervoor, in 1705, is hij in het huwelijk getreden met Maria Paets (1682-1749). Jacob Noorthey was naast koopman schepen van Rotterdam en tevens bewindhebber van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. De naam van de aangekochte buitenplaats

veranderde Jacob van Schakenbosch in Noorthey.

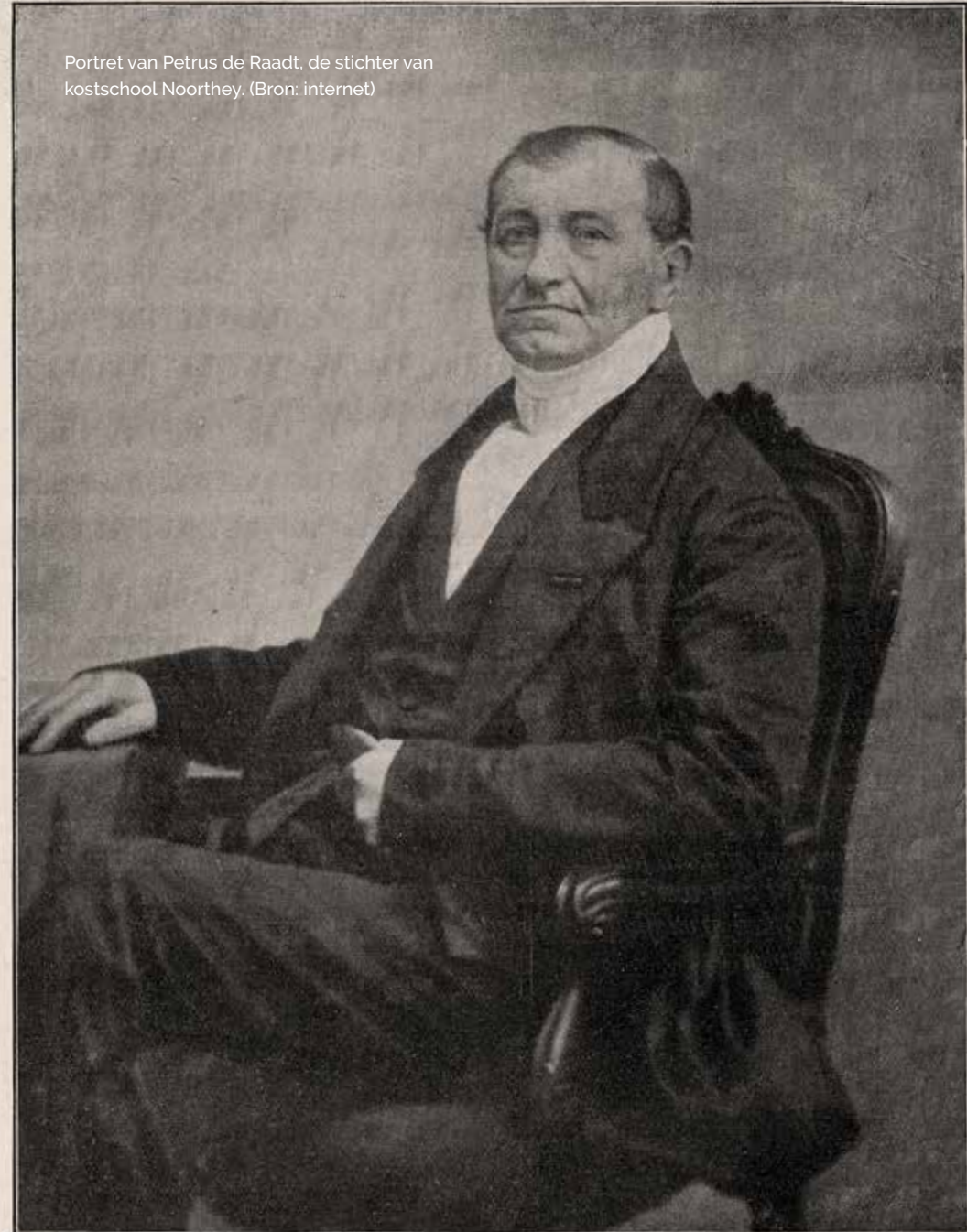
In 1789 werd de buitenplaats Noorthey omschreven als een prachtige hofstede, met koetshuis en stallen, een tuinmanshuis met aangelegde tuinen, boomgaarden, beplantingen, vijvers, grachten en lanen.

De huidige Noortheylaan was destijds de oprijlaan naar de buitenplaats. Deze

Het 'huwelijksportret' van Jacob Noorthey en Maria Paets
(Bron: Rijksmuseum Amsterdam)

Portret van Petrus de Raadt, de stichter van
kostschool Noorthey. (Bron: internet)

PETRUS DE RAADT.

Instituut Noorthey achterzijde in 1855. (Foto: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

zo rustiek tussen de weilanden gelegen laan, werd aan weerszijden omgeven door fraaie eikenbomen. En liep vanaf de buitenplaats over de huidige Veursestraatweg richting de Vliet. Hier aangekomen kon men in een theekoepel met aanlegsteiger, onder het genot van een kopje thee, genieten van het weidse uitzicht of wachten op de trekschuit naar Leiden of Delft.

DE KOSTSCHOOL NOORTHEY

Op 'den 20e juni 1820' koopt Petrus de Raadt de buitenplaats. Eerder, in 1816 had de verkoper, de Voorburgse loodgieter Albertus Mens, het huis gekocht voor een bedrag van '12.600 Nederlandsche gulden'.

Philippus de Raadt, vader van Petrus, haalde in 1807 zijn onderwijsdiploma

en opende vervolgens in Rotterdam een kostschool voor kinderen van welgestelde Rotterdamse ouders. Petrus studeerde in 1819 af als meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte, aan de universiteit te Halle. Na aankoop van het huis komt Philippus bij Petrus wonen, om hem in zijn werk te kunnen ondersteunen. Petrus krijgt in 1820 het diploma 'onderwijzer van den eersten rang' op grond van buitengewone verdiensten.

Instituut Noorthey zoals de school werd genoemd, bood onderwijs aan jongens tussen elf en achttien jaar. Zij waren voornamelijk afkomstig uit vooraanstaande en adellijke families. Dit in tegenstelling tot de kinderen uit het doorgaans agrarische Veur, met een beetje geluk doorliepen zij enkele klassen van de lagere school.

De beide vleugels van het instituut vormden twee afzonderlijke woningen met diverse vertrekken. Op de begane grond waren de verblijven voor de dienstboden, het huishoudelijk personeel, de onderwijzers en leerlingen gesitueerd. Hiervan hadden drie kamers uitzicht op de ruime speelplaats. De oostelijke leerkamer was bestemd voor klasse C de midden kamer voor klasse B en de westelijke hoekkamer voor klasse A, drie kleine muziekkamers en een grote speelkamer. Boven waren de vertrekken ten dienste van de onderwijzers. In het hoofdgebouw bevonden

zich twee slaapzalen, de eetkamer en de ziekenkamer.

Na de verbouwing van zijn 'huis van opvoeding' boog De Raadt zich over het maken van een prospectus, bestemd voor de ouders, en waar ook de huisregels voor de leerlingen in stonden. Slechts zeven maanden na de aankoop van het landgoed verwelkomde Petrus de Raadt op 'den 9e januari 1821' zijn eerste leerling; de heer J.H. Knottenbelt uit Mijnsheerenland. In september 1823, anderhalf jaar na opening, was het aantal leerlingen

Instituut Noorthey achterzijde rond 1860. (Foto: Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg)

al opgelopen naar 28. In datzelfde jaar werd het lesgeld op Noorthey vastgesteld op 1.200 gulden per jaar. Een bedrag dat, begrijpelijk, alleen door zeer welgestelde families kon worden neergeteld.

Drie jaar later, in 1826, had Noorthey het record aantal leerlingen van 33. De Raadt stelde dit aantal leerlingen als het maximum. Omdat hij graag alle aandacht gaf aan de jongens en ook alleen kwalitatief hoog onderwijs wilde geven. Hij zorgde ervoor dat tucht, kennis en sport een voorname plaats innam binnen zijn instituut. Iedere leerling had een eigen tuintje, hierin zag de Raadt een aansporing van vleit en arbeidzaamheid en lust voor orde netheid en regelmaat.

Op 13 mei 1825 ten twaalfde uren huwt Petrus de Raadt te Veur met Elisabeth Achenbach. Coenraad van Eijk voltrok het huwelijk, hij was Schout en ambtenaar van de Burgerlijke stand der gemeente Veur. Petrus wordt in de acte genoemd als kostschoolhouder en zijn ouders zijn bij dit huwelijk aanwezig.

ARCHIEFMATERIAAL

In de diversen archieven over de kostschool Noorthey is veel bewaard gebleven. En zo kunnen we getuigen zijn van de dagindeling welke in 1832 werd opgesteld.

DAGINDELING

(MAANDAG TOT EN MET VRIJDAG)

Opstaan om 6.00 uur (des zomers wat vroeger, des winters wat later). Een half uur ontbijt, met morgengebed en bijbel

lezing. Om zeven uur begonnen de lessen, tot negen uur. Daarna een uurtje spelen.

Van 10.00 tot 12.00 uur lessen, meteen gevolgd door het middagmaal waarna speeltijd, twee uur lang. Lessen tot 14.00 uur, naar de theetafel, vervolgens speeltijd tot 17.00 uur. Hierna drie lessen tot 20.00 uur, gevolgd door de avondmaaltijd. De jongsten gingen dan spoedig ten ruste. De ouderen leerlingen maakten het huiswerk.

Hierna gaat een gedeelte van leerlingen om 21.30 uur naar bed. De oudsten volgden om 22.30 uur.

ZATERDAG, van 10.00 – 12.00 uur, werd besteed aan correspondentie. Er was ruimte voor scherm- en muzieklessen alsmede tekenlessen.

ZONDAG, tijd voor een openbare godsdienstoefening in de kerk te Voorschoten, soms ook wel in de Franse kerk in Leiden of Voorburg. Tot aan de middagmaaltijd hield men zich bezig met een opstel over de preek, waarna een wandeling of een rijtoer gemaakt werd. Deze kleine tochten gingen meestal naar het 'Haagsche Bosch, het vroolijke Scheveningen of het eenvoudige Katwijk.' Op de zondagavond kon men gebruik maken van gezelschapsspelen en lectuur.

SPORT EN SPEL

De leerlingen op Noorthey kregen alle ruimte om aan sport te doen en waren vaak getuigen van de allereerste spor-

Nieuwe kaart van 's Gravenhage, 1839. Van Noorda, zonder spoorbaan
(Bron: beeldbank Haags Gemeentearchief.)

ten in Nederland. In 1825 werden er al schermlessen gegeven, begin jaren dertig kon men op de ruime speelplaats (van 327 roeden lang (ongeveer 0,5 hectare) balspelen, hoepelen steltlopen (vaak in wedstrijdvorm), er was een kegelbaan en men kon paaklimmen. In het schooljaar 1847/48 werd voor het eerst in Nederland cricket gespeeld en wel op Noorthey! Rond 1875 speelden de leerlingen bandi (een oude term voor hockey). In 1882 werd er melding gemaakt van tennis.

In de winter mochten de leerlingen niet op het ijs komen, zij konden dus niet schaatsenrijden. Daarbij, het risico was volgens De Raadt te groot, dat er iemand door het ijs zou zakken met alle gevolgen van dien. Was het in de winter slecht weer dan werd er binnen samen, in een ensemble, muziek gemaakt.

Voorts hadden de jongens duiven en vogels. Zij bouwden houten scheepjes welke zij in de vijver konden laten varen.

SPOOR TRAJECT VOORSCHOTEN - DEN HAAG, GEOPEND OP 6 DECEMBER 1843

Noorthey lag idyllisch gelegen tussen de weilanden aan het einde van een lange oprijlaan, dit zorgde ook voor de nodige privacy. Totdat in 1843 het spoortraject werd aangelegd.

Deze spoorbaan Leiden – 's Gravenhage ligt op de zogenoemde Noordvenen. De venen zijn vaak laag gelegen gebieden waarvan de bodemgesteldheid kwalitatief slecht is. Deze gebieden werden alleen voor beweiding in de zomer of als hooiland worden gebruikt, vaak afgewisseld met rietland, water en houthak-

want met afscheid
begint herinnering

Uitvaartcentrum Leidschendam-Voorburg

Strandwal 1

2265 AR Leidschendam-Voorburg

Rouwsuites in een huiselijke sfeer.
24 uur per dag vrij toegankelijk
voor de nabestaanden.

Voor een waardevol
afscheid met zorg en
respect afgestemd op
ieders persoonlijke wensen.

070-3202040 www.vdhuz.nl

bossen. Dit (hak) hout werd ook vaak, via een notaris, op de buitenplaats openbaar verkocht.

In 1841 koopt Petrus de Raadt de buitenhuizen 'Groot Stadwijk' en 'Klein Stadwijk' in Voorschoten. In laatstgenoemd huis gaat hij wonen, met zijn vrouw? Hierdoor raakte hij destijds bevriend met de burgemeester van Voorschoten, de heer Jacob Petrus Treub.

25-JARIG BESTAAN VAN NOORTHEY IN 1845

Op 'den 30 junij 1845' ontvingen voormalige leerlingen van Noorthey, van de heer Petrus de Raadt een uitnodiging voor de viering van het 25-jarig jubileum. Het feest werd door hem als volgt opgetekend:

Zeer geachte heer en Vriend!

Deze bijzonderheid doet mij hopen, dat geene verkeerde gevolgtrekking zal afgeleid worden uit mijn wensch het vijf en twintigjarig jubilaum van mijn huis, in vereeniging met hen, die er eenmaal een zoo belangrijk deel van uitmaakten, vriendschappelijk te vieren. In het is in deze hope, dat ik bij dezen de vrijheid neem U tot die gemeenschappelijke viering tegen het einde van Junij dezes jaars te mogen uitnodigen. In den morgen den dertigsten dezer maand zullen de eerste ontmoetingen en wederkerige begroetingen plaats vinden. Ik zal mijn rijtuig de beide eerste treinen uit Amsterdam en den tweeden uit 's Gravenhage, aan de station te Voorschoten doen opwachten.

HET JAAR 1847

In het begin van 1847 brak er op Noorthey een mazelenepidemie uit, welke helaas toch een slachtoffer eiste. Op 'den 6e den februari des morgens te zeven uren' overleed na een ziekte van anderhalve dag de tienjarige leerling Aarnoud David Willink. Dit verlies heeft De Raadt moeten dragen maar is hij nooit meer te boven gekomen.

OVERNAME BESTUUR / OPRICHTING GENOOTSCHAP NOORTHEY

De kinderloos gebleven Petrus de Raadt kampte in de loop der jaren met een afnemende gezondheid en realiseerde zich dat hij een manier zou moeten vinden om zijn Instituut en zijn manier van opvoeden door te kunnen geven. In 1849 besluit De Raadt de dagelijkse lei-

Portret van Jan Hendrik Kramers, datum onbekend. (Bron: internet)

ding over te dragen aan zijn rechterhand en onderwijzer, de heer Johannes (Jan) Hendrik Kramers. Deze voormalige bakkerszoon uit Den Haag aanvaardt het aanbod van De Raadt en neemt vanaf dat moment de dagelijkse leiding op zich. In 1851 krijgen de ideeën van De Raadt vorm in de oprichting van het Genootschap Noorthey.

In 1855 schrijft de heer Petrus de Raadt de volgende woorden over zijn motivatie voor de gekozen vorm van onderwijs op Noorthey: 'in iedere leerling zien wij den lieveling der moeder, de hoop des vaders, de verwachting der familie en den toekomstigen verzorger der zijnen'.

In 1860 wordt het schoolgeld verhoogd tot 1.400 gulden per jaar. Geïndexeerd naar het jaar 2016, zou het schoolgeld uitkomen op 14.500 euro per jaar.

BEROEMDE LEERLINGEN

Als we naar de lijst van leerlingen kijken, dan zien we toch wel een paar opvallende namen. Vooraanstaande families zoals Steengracht, Knottebelt, Gevers Deijnot en Van Loon hadden destijds één of meerdere zonen op het Instituut Noorthey.

GEBROEDERS KNOTTENBELT

Zoals gezegd was de eerste leerling Johannes Henricus Knottenbelt. Hij verbleef tussen januari 1821 en juni 1828 op Noorthey. Deze Johannes had ook nog twee broers : Hendrik Johan (november 1821 – juni 1823) en Willem Christiaan (april 1825- juni 1831). De ouders van

deze broers hebben dus tien jaar lang lesgeld betaald aan de kostschool.

GEBROEDERS STEENGRACHT

De jonkheren Henricus Adolph, Nicolaas Adriaan en Gustaaf Steengracht verbleven tussen 1846 en 1859 op de kostschool Noorthey. Hun ouders waren Henriette Jeanne Christina, barones van Neukirchen genaamd Nijvenheim en Nicolaas Johan Steengracht. Het gezin Steengracht telde naast deze drie zonen ook nog drie dochters.

De familie woonde in de zomermaanden op kasteel Duivenvoorde. In de winter was het kasteel waarschijnlijk te koud om in te wonen.

WILLEM NICOLAAS ALEXANDER FREDERIK KAREL HENDRIK, PRINS DER NEDERLANDEN ORANJE 1840-1879

Wellicht de bekendste leerling van Noorthey was de oudste zoon van koning Willem III en Sophia van Wurtemberg. Willem was de stiefbroer van onze voormalige vorstin koningin Wilhelmina. Hij werd geboren uit het eerste huwelijk van Willem III met Sophie van Württemberg. Zij hebben elkaar echter nooit gekend, Willem Nicolaas overleed op 11 juni 1879 en Wilhelmina werd op 31 augustus 1880 geboren.

De echtlieden waren het niet eens over de opvoeding van hun zoon en zodoende verbleef Willem Alexander tussen 1851 en 1854 op de kostschool (hij was toen tussen de elf en veertien jaar). Maar ge-

zien de maatschappelijke positie van de Prins der Nederlanden, was zijn verblijf op Noorthey toch iets anders geregeld. We lezen de volgende passage in het krantenartikel van de Groninger Courant van 11 maart 1851 'zoo zijn er echter een paar kamers op Noorthey voor jonkheer Gasembroot en een lakei ingeruimd, om den prins overeenkomstig zijnen koninklijke rang te verzorgen en indien nodig te verplegen'.

In een krantenartikel van den Leydsche Courant van 05 maart 1851 vinden we de volgende passage: 'Tot hertoe was er nog nooit een der kinderen van het Koninklijke gezin op een dergelijk instituut geplaatst. Men verzerkert dat het 's Konings verlangen is, dat de jeugdige Vorst op het Instituut geheel denzelfden voet worde behandeld als de overige daar geplaatste jongelingen'.

Deze jonkheer Eduard August Otto de Gasembroot was als gouverneur, en voormalig kamerjonker in bijzondere dienst bij Sophie van Wurtemberg (zij was de eerste vrouw van Koning Willem III en moeder van de prins) en acht jaar verantwoordelijk voor de opvoeding van de Prins der Nederlanden. Hij verbleef al deze jaren op het internaat. Deze jonkheer heeft op Noorthey ook een dagboek over de gedragingen en voortgang van zijn pupil bijgehouden.

De Casembroot was zelf niet ondersteboven van dit instituut, maar, zo schreef hij: 'men mag niet vergeten, dat hy uit het paleis weg moest, dat hy aan den

pestilentielen invloed van koning en koningin beiden, ten koste van alles desnoods, moest worden onttrokken, en voor dit meerdere belang derhalve moet het mindere wyken'.

Erg vorstelijk wist de prins zich niet te gedragen. Eveneens uit het dagboek van De Casembroot: 'Willem wordt gestraft omdat hy den jongen jonkheer Frans van Schuylenburgh (maart 1851 – juni 1856) zijnde een medestudent een slag met een stok heeft gegeven'. Hij zou later meester in de rechten te Leiden worden dus die tik heeft hem geen kwaad gedaan. De koning en de koningin zijn allebei een aantal maal op bezoek geweest, maar nooit samen.

Portret van de Kroonprins van Oranje door Dirk Jurriaan Sluyter rond 1853/54.
(Bron: internet)

KOM LANGS VOOR
**COMPLEET
INTERIEURADVIES**

Raamdecoratie
Gordijnen, shutters, jaloezieën, horren

Vloeren
Parket, laminaat, PVC, tapijt, marmoleum,
vinyl, liquide design vloeren

Slapen
Bedden, boxsprings,
matrassen, kussens,
dekbedovertrekken

**50%
KORTING
OP ELKE 2^{DE}
LUXAFLEX
HOR**

SCHUIJT
BINNENSPECIALIST

Binnenspecialist Schuijt
Damiaan 7a
2245 AP Leidschendam
T 070 - 3201400

Openingsuren
Zondag gesloten
Maandag 12.00 tot 18.00
Dinsdag 09.00 tot 18.00

Woensdag 09.00 tot 18.00
Donderdag 09.00 tot 18.00
Vrijdag 09.00 tot 18.00
Zaterdag 09.00 tot 17.00

BINNENSPECIALIST.NL

*Reclamemaekers
zonder fratsen*

**DE LIMONADE
FABRIEK**
— Nederlandsche —
Suijzenfabriek
van de Voorschooten

www.limonadefabriek.com

Op den 11e juli 1854, bij het afscheid van Willem van Noorthey, wordt de heer Petrus de Raadt door Zijne Majesteit Koning Willem III, onderscheiden tot ridder in de Orde van den Nederlandsche Leeuw.

BEZITTINGEN

Zowel uit de kadastragegevens als uit een inventarislijst van zijn bezittingen blijkt, dat Petrus de Raadt in 1862 eigenaar is van vrijwel alle grond en opstallen, gelegen tussen de Buurlaen (de huidige Lijtweg) en de grens van Voorschoten. Hij bezit naast Noorthey (gekocht 20 juni 1820) ook 'Hammestein' Veursestraatweg 209-211 (gekocht 29 januari 1825) en 'Noord-Veur' (gekocht 13 oktober 1825), Veursestraatweg 217. En de buitenplaatsen in Voorschoten 'Groot en Klein Stadwijk' (1841).

OVERLIJDEN VAN PETRUS DE RAADT

'Op den 18e april 1862 ontsliep de heer Petrus de Raadt op den huize Klein Stadwijk op 66 jarige ouderdom. Vijf dagen daarna werd zijn lijk onder de zoden van het kerkhof te Voorschoten ter ruste gelegd. En de stoet die zich van dien treurigen pligt kweet, bewees zoowel door zijne gehalte als zijne talrijkheid, dat men geen gewone man ter grave bragt'. De complete nalatenschap van Petrus de Raadt kwam via een legaat geheel ten goede van het door hem zelf in 1851 opgerichte genootschap Noorthey.

Tot de komst van de Hoogere Burger-school (HBS) in 1864 was Noorthey een zeer gerenommeerd instituut. Deze HBS

werd ingevoerd als modernisering van het onderwijs. De 'geestelijk vader' van de HBS was de liberale politicus Thorbecke (die we kennen van de Grondwet uit 1848). De enige wettelijke regelgeving voor het onderwijs dateerde uit 1806. Door de mogelijkheid van de HBS waren de glorie-dagen van het Instituut Noorthey langzamerhand voorbij. Ondanks de vele inschrijvingen van nieuwe leerlingen liet men op Noorthey alles bij het oude. Men hield (tegen beter weten in) vast aan de traditionele en conventionele manier van lesgeven.

Het opvoedingsinstituut Noorthey in Veur bestaat al lang niet meer, maar het Genootschap Noorthey bestaat na ruim 165 jaar nog steeds! Dit genootschap bestaat voor een deel uit de nazaten van voormalige leerlingen en verleent voor bijzondere projecten nog steeds subsidie. In het Baljuwhuis in de Voorstraat in Voorschoten bevindt zich de 'Noorthey kamer'. In de stijkkamer hangen portretten van Petrus de Raadt en zijn vrouw. Een saillant detail is het feit, dat dit Baljuwhuis in 1870 is gekocht door een voormalige leerling van Noorthey, jonkheer Henricus Aldolph Steengracht.

HET INSTITUUT NOORTHEY HEEFT IN VEUR TOT 1882 BESTAAN.

Vanaf 1888 was het Instituut Noorthey gevestigd in het buitenhuis 'Groot Stadwijk' te Voorschoten. De doorstart van Noorthey in Voorschoten bleek achteraf geen succes. In 1907 sloot de kostschool in Voorschoten voorgoed haar deuren. Een einde van een roemrucht tijdperk.

Noorthey, gestoeld op een protestants christelijke signatuur, was bij zijn oprichting in 1821 als onderwijsinstelling zijn tijd ver vooruit. Maar ondanks zijn vooruitstrevende denkbeelden en aristocratische allure werd de kostschool langzaam door de tijd ingehaald. Een kleine 62 jaar Veurse geschiedenis, met alleen nog stille getuigen trekt aan ons voorbij.

De trouwe bezoekers van de camping 'Noorthey' lopen zonder zich dit te realiseren, in de voetsporen van de vele beroemde leerlingen en leraren van dit voormalige opvoedingsinstituut. En zijn zo indirect deelgenoot van dit bijzondere stukje geschiedenis van Leidschendam.

Idsard Bosman

Heeft u een vlotte pen, ervaring met schrijven en zou u het leuk vinden om voor Erf Goed Nieuws te schrijven?

Laat het ons weten via:
info@erfgoedleidschendam.nl

ERFGOED LEIDSCHENDAM

Postbus 3027

2260 DA Leidschendam

info@erfgoedleidschendam.nl